

194

▲
LIFT HERE
PULL UP GENTLY

magyar

műhely

TARTALOM

Syporca Whandal versei	1	Wehner Tibor: A tengertől megfosztott tengerész emlékműve. Prutkay Péter alkotásának műelemzési kísérlete	50
Magén István: Fehér képek	3	Láng Eszter: Lineáris szövetek.	
Bíró József versei	10	Vázlat Gyenes Zsolt – Nagy Ákos <i>Par la voie des rythmes – La déploration sur la mort d’Henri Michaux</i> című művéhez	53
Aranyi László: A plagizátor mutatványa	11	Kulcsár Balázs: „Nem volt egy könnyű, logikus út”. Interjú Nagy Pállal, a Magyar Műhely egyik alapítójával	57
Aranyi László: Zen	12		
Egyre Márki: Bocs, Ati	13		
Nagy Zopán versei	14		
Triceps: Üzenőfal Disztrojer	20		
■			
Bálint Vera: Szerb és magyar avantgárd művészek kapcsolatai a hetvenes években (6. rész)	32	MMG	
Fazekas Zoltán: Reggeli tisztelgés Kazimir Malevics és a szuprematizmus előtt	40	Alibi. A Nagykáta–Erdőszőlő Nemzetközi Művésztelep kiállítása	63
A MAGYAR PERFORMANSMŰVÉSZET TÖRTÉNETÉBŐL		Kvantum-anomáliák. Szakállas Zsolt kiállítása	64
[Kopács] Kovács Miklós: INCONNU.HU – Performance forgatókönyvek	44	Művek és Mű-ugrások. Baji Miklós Zoltán képzőművész kiállítása	66
		Munkatársaink	70

Megjelenik a Nemzeti Kulturális Alap, a Miniszterelnökség, a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt, a Nemzeti Együttműködési Alap és a FENYŐ-KHT KFT. támogatásával

SYPORCA WHANDAL

Csend

Csend a semmitmondás tagadása.
Süket mindenki, csak a saját szavát hallja.
Csend ül a beesett szemeödrök várakozásában
a chat ablak buborékjaiban
az infúziós palack egyhangú csepegésében
az elfekvők illemtudó korrektségében
a „ma hogy tetszik lenni” diskurzus kínjában
az „osztály vigyázzban”.

A nagy hangzavarban mindenki csendes.
Csend egy ismerős kulcs csörrenése a távolban.

A szavak lejáratták magukat, a beszéd nem szavahihető.
A szájpadlásra tapadt némaság szájkosara a csend.

Gyáva ember ajkán csend a beismerés.
Csend a mellemből kicsurranó tej lecsöppenése
a kórtermi neon villódzása
a frekvenciavihar, a hallókészülék sikításában.

Csend, ahogy a nyakba felkötött gipszelt férfikéz, egy női selyemsálban pihen.

Üvöltök a csendért!
Szót se érdemel, hogy kiabálunk.

Csendben hallgatom a kicsörgést,
ahogy tárcsázom meghalt barátom számát.

A csend, amire nincsen szó.

Petit mal

Meghalt emberek lejárt gyógyszereit szedem,
és hiszem, hogy meggyógyulok.

A frissen vetett ágy megemészt,
csak csontjaimat okádja ki szennyesként.

Odakint már dereng az odaát.
Embrió pózba dermedek.

A pillanat józansága fojtogat.

LIFT NINCS!

Elcserélném piri névre hallgató oltott, szövetkezeti agydaganatomat, egy másfél szobás, nem visszaváltható, fiatalnak mondott hormonzavarra.

Jelige: a szerkesztőségben.

Elcserélném rosszul nevelt, férgtelenített gyermekeimet és ivartalanított, fajtiszta, gondozásra szoruló szüleimet, egy aranykeretes szörround plazmatévére.

Reklámot nem kérünk!

Elcserélném kinőtt, könnyen megközelíthető gerincsérvemet, 2006-os évjáratú anyatejimmal együtt, egy józan életű, összecsukható, megkímélt állapotú, törött műfogsor tároló dobozra.

Hívásra házhoz megyek!

Elcserélném alig használt kúpomát, egy családcentrikus, szenvedélyektől mentes, egyedi fűtésű, de még garanciális sztómazsákra alkalmi kapcsolat céljából.

Díjmentes a hitelügyintézés!

MAGÉN ISTVÁN

Fehér képek

Miközben azt kiabálta, hogy megbukik, az az érzésem támadt, hogy csak játszik.

Elcsuklóan magas hangon nevetett, és megfogta a saját fülét. Mindenkinél jobban fel tudott mérgecsinálni. Nekem az volt fontos, hogy két alma; ezeket úgy képzeljük el, hogy nincs környezetük, és nyugtalanok meg idegesek, mert minden energiájuk elmegy, hogy szorítják egymás kezét, szóval ez a két alma kering a föld körül, menekül üldözői elől. Egy tükör lógott a falon ártatlan szándékkal, de mondhatom ennél szemérmetlenebb almákat még nem láttam.

Almák voltak azon a képen is, melyet a feleségéről festett. Úgy küzdött a mennyezetfelületért, mint ahogyan a hal küzd azért, hogy a vízben maradhasson. Az optimisták ablakot vágtak, és bársonyfüggönyt akasztottak rá. Fehér vásznak feszülnek a műterem lámpáinak fényében. Eljönnek fényképezni és beszélgetni, talán még álmodni is, nagy a csönd, kerülgetik a választ.

Más nézőpontú képeket festett. Kirajzolódik a reggel, felvillan a koronavírus. Széllal és levegővel terjed, és hitetlenkedve néz végig magán a város. Az öregember megérkezik, beáll a sorba, úgy látszik, nincs más vágya, mint sötétben maradni. A rávetülő testek legyőzik a színtelenséget, a háttérben lángol a tenger. Előbb még volt neve, mielőtt meghúzták a választóvonalat.

Valaki odalépett hozzám és tanácsot kért. Leesett egy ág a fáról és kereket oldott. Néztem a jeleket, óvatosan felsorakoztam, mert nem szeretek érveket csak úgy felsorolni. Csak annyit válaszoltam, hogy jó, megyek, megnézem, és elindultam, de megbotlottam és képtelen voltam egyedül lépegetni, később meg elcsúsztam, és arra gondoltam, hogy mostantól kezdve nekem kell ezzel a problémával foglalkozni.

Különböző vastagságú vonalakat rajzolok a vázlatfüzetem üres lapjaira. Amikor a vonalak találkoznak, és már pusztán az önbizalom választja el őket, az asszonyok megfogják egymás kezét, körbe futnak, és feltekerik a vonalakat; megszólalnak, hogy rendben van, egyet értünk, aztán kilökik egymást az ürbe. Bizonyos teljesítményeket lemérnek, mert úgy gondolják, hogy valamilyen szintet teljesíteni kell. Valaki a terem közepén feláll, odamegy, abbahagyja, és félbolondot csinál önmagából. Kénytelen a képeket nélkülözni, mert ugyanolyan kabátot hord, mint ők. A terem zsong, a színek felfedeznek valami isteni tevékenységet.

A rajzolás érték, a kiválasztottak értéke, egyfajta ügyetlenség, mely nem szerepel a tíz parancsolatban. Koronavírusok beszélgetnek egyetemi tanári szinten, alaposan, komótosan. Kiszélesedik az út, a Duna

kilép medréből, küzdelem helyett elönti a tájat. Apátlan, anyátlan gyermekek felgyűjtják a csipkebokrot; szegények, milliomosok, hinniük kell az isteni csodában. Nevetnek, vérzik a nap, keresztben álló szemmel bámul. A döntések számunkra kedvezőtlenek. Gyámoltalan kérdésekre senki sem válaszol, a fák ledobálják a terméseiket, a hajléktalanok emlékeznek, megjelenik az angyal, ez abszurd is, meg a megoldások síkján a legértelmetlenebb.

Hárman ülnek az asztalnál, az egyiknek kilóg a kabátból a hosszú karja. Úgy nézem, hogy ez a probléma a múltban már megoldódott. Egy nő szűkre szabott ruhában mozog azért, hogy egyetlen probléma se' maradjon feltáratlan. Másokkal szemben is érvényes akar lenni. Halvány fogalmuk sincs, hogy mit is akarnak tőle. Noha teljesen meztelenek, nem tudnak őszintén beszélgetni.

Gábor magyar tájat fest. Észreveszi, hogy épp fordítva kellene hozzá közeledni, kézen állva, ezért megfordítja a vásznat. Az öregedés az élvezetek forrása, és mikor eljön, élvezzük az egész napos bábészködést. Tánc közben megérintem az asszony haját, lerántom az eget, és visszamegyek gondolkodni. Gábor megfestette a képet, mely olyan, mint egy kő, kiemelkedik a tájból és körüljárható. Körbe fut az ecsettel, portrét fest, a tiszta festék olyan, mint a szemrehányás.

Reménykedve jöttem, látom, hogy a festmények már másmilyenek az esti fényben. Ez a legszerencsésebb hasonlat, jelekkel és hanggal kell szólni, bevonulni, lényegében hozzájárulni ahhoz, hogy visszavigyenek és letegyenek. Gábor is leteszi az ecsetet, nem mer visszaneézni, nyújtózkodik, az oszlopokra ragaszt plakátokat. Erősnek érzi magát, ingerült, de elégedetlen, hümmög, tetszhalottként fekszik a földön.

Megretten az ember, ha elfordítja a kulcsot, és meghallja a próféciaát. A mutatóujjával néz, beül a kávéházba, pesti vicceket mesél, hozzálát átdolgozni egy tölgyfa leveleit, felhív telefonon, nemsokára szemerkélni kezd az eső, csupa kérdés vagyok. Átúsznak a folyón magyar zászlócskával. Fialat nők ugrálnak a vízbe a jelenet szereplőiként. (Összegyűlnek, átölelik egymást, kilopódnak, ketté törik a hurkapálcikát, úgy látszik, ez a játék vége.) Az áldozatokat megáldják, az ember fia harangszóval ébred, elferdítik és tovább magyarázzák.

Az idő rossz, megérdemli a nevét, madártollat kap, eltűnődhet azon, mire képes. A piros, fehér, zöld szalagot lobogtatja a szél, eldübörögnek mellettünk, elárultál. Körbe kell futni a földet, közben felemelkedni, futni tovább, mert ha belebuksz, nézhetsz a szemüveged felett. Fuss, mert ártatlan vagy, és ha meghalsz, még ártatlanabb leszel. A székek huzata is ugyanolyan színű, a támlája is, hozzá támaszkodhatsz. Gábor átfesti a képet, az ecset mint a cápa foga, a gesztenyefa levelei elmozdulnak, összeomlanak, mint a kártyavár. Térbeli akadályok választanak el tőlem, nem foglak elfelejteni. Bűnösnek érzem magam, fehér a tér, vezess keresztül a kihalt városra.

Véres a március, mindig más kezében, az enyémben csak ábránd. Zászlókat szúrnak a földbe, és a tantermekben maszkokat osztogatnak. Hárman ülnek az asztalnál a civilizáció keresztmetszetében. Fent a város felett forognak a csillagok. (Gyere nagy szorultságodban, és válassz ki engem. És jelenj meg azon a helyen, és... - mondja. És válassz ki egyet, és telepedj le... - mondja.)

Szerszámmal a kézben gyűltek össze a kocsmában, becsukják az ajtót, simogatással elküldik a gyerekeket. Nevetségesek a fehér fényben, a fehér takaró alatt. Táncolnak, a táj lényegét tekintve hullámzó, mint a lányok haja, nekik való, mint a tenger, melynek partján élvezi az ember meglengetni a zászlót. A tárgyak fényesek, mint a csillagok, és szétfolynak egy közös rendezői elvben. A formák tökéletesek,

mint a prófécia, mégis elenyésznek. Úgy jelzik Őt, mint a cselekvőt, akitől létrejön a térben való mozgás. A lapokat lezárták, új támadást kellene szerkeszteni. Gyülekeznek a felhők, a bőrdöng még tele, ez a szabadság ára.

Állnak még a hosszú, kubista házak és a tölcser formájú hegyek. Együtt vannak ezen az estén a rojtos virágok, bólogatnak, mint a karcsú lányok Budapest felé, és az éjszaka egyre magasabbra emelkedik. A festő fest, ha emlékezni tudna, emlékezne rá, hogy elkótyavetyélte az életét. Ha együtt, ha külön, az emberek bezárják ablakaikat, felírják a megcáfolhatatlan matematikai törvényeket, hogy megkülönböztessék őket Isten törvényeitől.

BÍRÓ JÓZSEF

Untitled

az
a
q st n
... , ...
:
részt vesz-e
- (?) -

az
a
q st n
... , ...
:
kockázatos-e
- (?) -

az
a
q st n
... , ...
:
tudni akarja-e
- (?) -

Enigma

Siflis Andrásnak

barna
csomagolópapírra
:
álmodod
:
mindannyiszor
:
varázslatos
zene
:
„ *h l m* ”
:
szikár
művedet
:
meleg víz
:
jégkődbe hintve
:
si
seg

Timing and Spacing

nos
:
a
:
hisztéria
:
és
:
hangoskodás
:
ugyanolyan
:
depressive
:
mint
:
a
:
hullaház
:
hideglelős
:
c
s
e
n
d
j
e

Mesmeric Mirror

...
a művésznő
gyönyörű
...
:
and
...
:
young
...
:
a művész úr
öreg
...
:
and
...
:
ugly
...
:
mégis
összeillenek
...
:
and
...

Simple Monument

- *improvisation* -

(in remembrance of Christo Vladimirov Javacheff)

CHRISTO
HRISTO
RISTO
ISTO
STO
TO
O
O
TO
STO
ISTO
RISTO
HRISTO
CHRISTO
OTSIRHC
OTSIRH
OTSIR
OTSI
OTS
OT
O
O
TO
STO
ISTO
RISTO
HRISTO
CHRISTO

1 June 2020

ARANYI LÁSZLÓ

A plagizátor mutatványa

A hulla hason fekszik,
kimarjult végtagjai, s a fej:
fityegők fókaszere, hízott testén.
Szoknyáját letépte a fékezéstől csikorgón csúszó fémszörny.
Fehér pamut bugyijára
Nagy-Magyarország elnagyolt, ákom-bákom térképét bővíti

a sajtárnyi seggen szétkenődött, gőzölgő fos.

Úgy nyolcan-tizen állják körül a látnivalót.

Egyikük kutyáját kommandírozza: „Takony, ide!” „Takony, ül!”
S az elkészült fotók máris ott díszelnek a Facebook-on...
Valószínű, életünk szemfényvesztő hazugság,
az Örök Állandó vásári mutatványa;

születésünktől vicсорító „túlélői” vagyunk, élettelenül,
egy élet nélküli planétán.

Zen

Töredezett,

enigmatikus versbeszéd.

Bizarr, mágikus metafora-alkotás.

Szárnyállapot.

Gyökérállapot.

A szárny a mindenütt megbúvó kulcsa,
a gyökér kulcslyuk-kehely.

Nem kulcs,
nem kehely.

Kehely.

A kulcsé. A gyökerek elhagyott mézárszék-szagúak.

Nincs szárny.

A gyökérzet illusztráció.

Nincs szárny,
sem gyökér.

EGYRE MÁRKI

Bocs, Ati

EGY INGYENES ÚJSÁGBA
CSOMAGOLVA EL AKARTAM
LOPNI EGY
JÓZSEF ATTILÁS
KÖNYVET
ALIG LÉPTEM KI
GERZSON MELLÉ
AKI NEM TUDTA
HOGY MIVAN
A NŐ UTÁNAM
ROHANT ÉN PEDIG
MOSOLYOGVA
VISSZANYÚJTOTTAM
MIRE AZT MONDTA:
„NEM VOLT VICCES”
ÉN MEG NEVETTEM
GERZSONNAK HOGY
„LÁTOD BAZDMEG
NEM HAGYNAK
MŰVELŐDNI!!”

NAGY ZOPÁN

Cím nélkül

(J. A. emlékének)

A megfáradt ember
Külvárosi éjben
Reménytelenül
Omló fal előtt
Szív-görcsökkel
Táncon túli rángásokkal
Istentelen lemondással
Céltalanul
Homlok-sebvel
Opálos ön-ködben
Nemlétnék küszöbén

Atica epros

(J. A. - apokrif)

Az ész egy bombát simogat...
Tüllépek a *Ma* kocsmáján...
Töltekező remegéssel
Indulok mély forrás felé...
Láz, képzelet, megmerülés...
Az idő: költői mámor...

Artos pecai

(J. A. - apokrif, no. II.)

Jelen és múlt nélkül,
Ózon-pajzsban ülve:
Zseni habzsol kék űrt... -
E világi „áldás”:
Feltámadás helyett...

A vér színe tompul,
Tintaként folyik el...
Talpamban a szög: jel... -
Izzik fej, szív, tompor,
Lidércként így lüktet:
A bőr alatti fény...

NAGY ZOPÁN

Fragmentumok, szövegroncok, No. III.

Katedrális!
(*Nostradamus*)

Viadukt!
Ki kiáltott?
(*Immár késő...*)
Belső kakukk
Szól amott
:
Ungathanda ukuba...
Haniry ny hanana...

Shisai hy phoet kyaitetaal
S a néhai vágy-moped két kéjtállal...

(Zulu, malagaszi, burmai és hunniai hallucinációk.)

Ó, hommage-montázs!

Nincs kakadu, nincs akadály -
mondta Kodály
(a *módszeres*) -
mondta Kassák
(Őt most ássák)
elő újra,
s mondja: szeresssssss!

(Eres szere szép veretes...)

Eközben, amott, „odaát”,
sírásó szaval holt ódát:

Hamvas Bella a *Határon*...
Héliane: *Karneválon*...

Kinyalták a királylányt...
A király hányt...

Jelenések...

Felhők, nedvedző felhő-rések:
Pedopanlupa felől...

Füstölnek a menstruáló kémények,
súlyosan gomolyog a méreg... Itt a Varázsló lakik;
és a legnagyobb katlan: alattunk a vulkanikus ének...

A négytüdejű óriáspók bebúvik kövei közé a parton:
csípése halálos, de ő már ismer, tenyéből etetem...

Hallom a kirihurea-tyúkot: álmában...
Fekete és olajzöld: hullámtaraj és kagylófény, holdezüstben...

Hajnalderengés...
Győző-bátyám koponyáján deres bajusz-rés...

Felhők, kéklő felhő-faloszok:
Panpedelupe felől...

Intermezzo, avagy közjáték-töredékek, illetve egy fél-álomban élő álom-részlet:

Parsifal-eposz (Wolfram von Eschenbach, Wagner, Marienbad, kúria, 1845).

Élőjáték: sérülés, majd sebláz általi komponálás a Grál nyomában... II. Lajos udvara, Grál templom: látványterv, 4 és fél óras (utolsó) opera, Bayreuthi színpad... Amfortas: bariton, Gurnemanz: basszus, Parsifal: tenor, Klingsor: bariton, Kundry: szoprán, Titurel: basszus, Grál lovagok: I. tenor, II. basszus, Négy fegyvernök: két szoprán, két tenor, Viráglányok: egy alt, négy szoprán, egy mezzoszoprán. (Valahogyan Trisztán és Izolda is a színpadra keveredik, de az őnök lelökösik őket...)

Titurel, az első Grál király: egykor angyaloktól, az ég küldötteitől vehette át a Szent Grált. Az *Utolsó vacsora* kelyhében (ugyebár) a Megfeszített vére folydogált. És a lándzsát is megkapta Titurel, melyet ama

római „legionárius” dőfött Jézus oldalába... Ecce homo! Íme, a dárda... Az ereklye csodatevő ereje tekintélyt adott a „rendnek”. Monsalvat hegyén, hatalmas templomban: beavatott lovagok (hermetikusan) őrizték... Ám Klingsor, a varázsló megirigyelte s létrehozta (egy bizonyos-bizonytalan, képzeletbeli sivatag közepén) a Mágia országát, buja Viráglányokkal, és... Jaj, Amfortas lovag Kundry-virág csapdájába akadt, és...

Itt: az álom-rész megszakadt...

Utórezgések. Ébredés előtt a következők mosódnak össze: apokrif evangéliumok, kopt gnosztikusok (*Papyrus Berolinensis*), az akhmim-kódex néven is ismert papirusz, amely az V. század elején: tollakba burkolva, egy fal-belsőben (talán egy klauzúra falán), egy keresztény temetkezési helyszínen volt elrejtve... Hülozoizmus, pánpszichizmus, faunológia, kozmogónia, apokaliptika (de origine mundi)...

A *leírót* három ikerleánya ébresztgeti. Anna, Luna és Zoé: nemzőjük homlokát, nyakát és köldök környékét csókolgatják...

Egy tükörsima, matta csiszolt obszidián-falon az alábbi vers-véset olvasható:

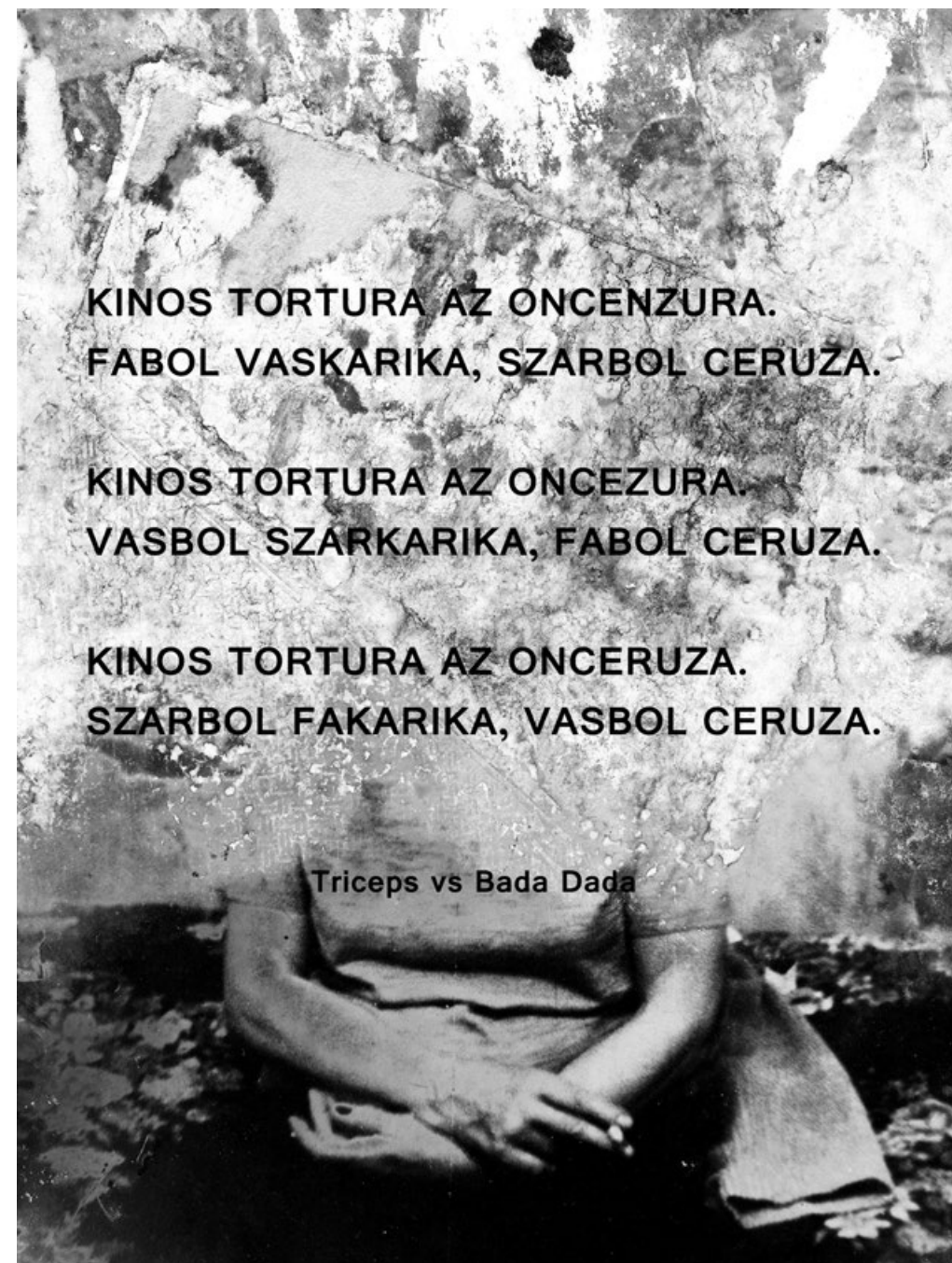
Appendix

Szú rágott fa
Homokóra
Serceg-reped
Homok pereg

Kék-kristályos
Karcos-ráncos
Kvarc-opálos
Őn-halálos

Higany-beteg
Homok pereg
... - ... - ...
Szaturnuszi
Éj közeleg

... - ... - ...

JOSEF

Triceps vs Orkestra Bohemika

sory nem vótam itt
sory nem vótam ott
sory nem vótam amott

sory nem vótam ihun
sory nem vótam ahun
sory nem vótam sehun

sory nem vótam ihol
sory nem vótam ahol
sory nem vótam asshol

MARX—ENGELS
Triceps vs Korszava

A NÉMET IDEOLÓGIA LETSZ DANSZ

SZEMELVÉNYEK
MARX ÉS ENGELS 1845—1846-BAN ÍRT
KÉZIRATBAN MARADT MŰVÉBŐL

Fascista vagyok.

Fascistafascista vagyok

Fascistafascistafascista vagyok.

Bekegalamb vagyok.

Bekegalambbekegalamb vagyok.

Bekegalambbekegalambbekegalamb vagyok.

FRANKLIN NYOMDA

Minőségileg rendben

Ellenőrizte:

Magyarorszagda

Komonista vagyok.

Komonistakomonista vagyok.

Komonistakomonistakomonista vagyok.

SZIKRA

BUDAPEST 1952

G. BRJANCEV
Triceps vs Kóder

VÉKONY JÉGEN ASZ vs ASS

Magy feldelem szivükre kucy
az sonyék felelely
kegyetlen kucsa
futek

Üres üres maga kamu
büdös rühes minden elszúrt
szőrös szaros kéklő bögyedt
dugult

Agyizmában gagyizmában farizmában karizmában
barisnyákban harisnyákat zsbivásárban ötletekből
valagokban tyúkseggeken lófaszokat bögyörövel
húgyagyadba

Kotorász hadonász piczorász kotyorász
buherász kamerász vászonász potyorász
kulimász kukorász csutorász bogyorász
kandikász

ZRÍNYI KATONAI KIADÓ, BUDAPEST 1966

450 zület
250
200 lint
210 roppan
* 85 vim
120 kölne vodion
215
250
360 fogrem
~~450 cipókerem~~ list
2290 13

SFINX
Triceps vs Szafu

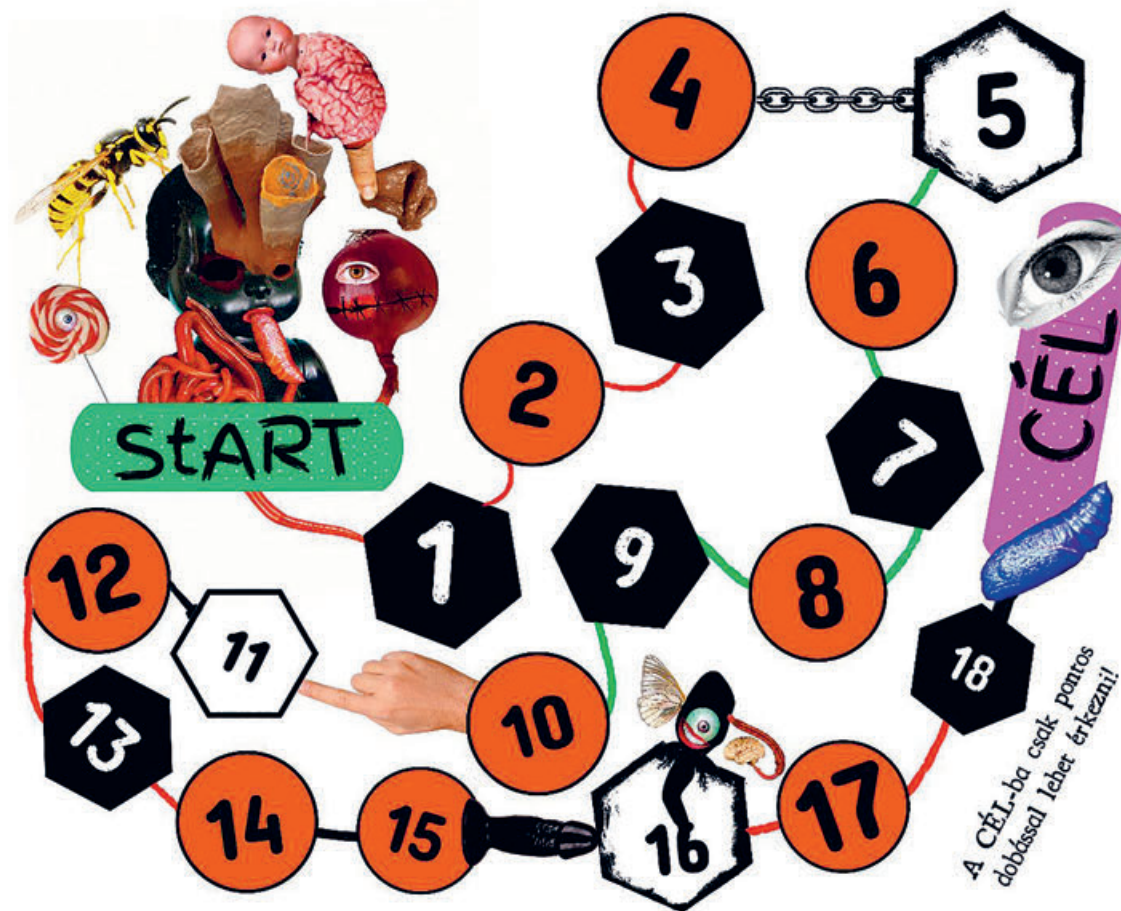
A melósok fúrnak.
A galambok szarnak.

A melósok szarnak a fúrásba.
A galambok fúrnak a szarásba.

Szarás és fúrás felébresztett.
Januárban, délután.

TÁRSASJÁTÉK 2 FŐRE / ÍME A PIROS KÖRÖKHÖZ KAPCSOLÓDÓ FELADATOK:

- 2.** Csajkovszkij estre méész, de miniatűr balerina költözik a húgycsövedbe! A feje tetejére áll a világod! Lépj a CÉL mezőre! Ez lesz mostantól a START meződ. Haladj visszafelé, neked a START mezőbe kell eljutnod, hogy győzz! Ha útban visszafelé újra rálépsz erre a mezőre, ismét nagyot fordul veled a világ. Akkor a START mezőre kell lépned, és a CÉL-ba eljutnod.
- 4.** Azt akarod hogy igazi legyen a halál – túléles és dolbi digitál, igazi vörös szembőr látomás-rettenet – legyen kocsonyátaltos, áradó, hardcore és barnahínáros. Aki előrelátó, már életében elkezd rothadni. Ugorj hát előre három mezőt!
- 6.** Darabok – testszag – túl sok éghető anyag – húshorog és vicsorgás a zsebekben – ez most egy fapados élet, ami nyomja mindenkinek a seggét. Olyan nyakörvet kéne gyártani, aminek mindkét vége hurokban végződik. A következő körben te nem dobhatsz, annyit kell lépned, amennyit a partnered dob!
- 8.** Bekopog a nőgyógyász, és azt mondja, elvetetnek a szüleid. Ennyi év után kockázatos a műtét, ha nem jön össze, véletlenül túléled. De szerencsére a mai orvostudomány már csodákra képes, rendben kinyiffansz! Ugorj a START mezőre! (Ha lakik egy balerina a húgycsövedben, akkor a CÉL-ba... Lásd: 2-es mező.)
- 10.** A városban egy nő varrógépet szült, amely tollakat tűz a madarakra, a madarakat pedig fel az égre, hogy az eget végül a szerelmesek lelkehez varrja örökre. Lépj a játszótársad mellé, arra a mezőre, amin ő áll. Ha körön ácsorog, és feladata van, azt a feladatot neked nem kell teljesítened!
- 12.** Megéri egy játék miatt kísérteni a sorsot? Adományozz egy évet az életedből a játszótársadnak! Te egy évvel kevesebbet fogsz élni, ő viszont egy évvel többet. Ha vállalod, újra dobhatsz. Ha nem, akkor kimaradsz egy körből.
- 14.** Szerepcserél! Fókavadászok nyúzzák le a saját bőrüket, és felöltöztetik a sarkvidéki állatokat! Cseréljétek fel a bábitok pozícióját, ha eddig itt álltál, a partnered fog itt állni ezentúl, te pedig az ő helyén!
- 15.** Erről a mezőről addig nem mehatsz el, amíg nem tudsz egy mondatot alkotni, amiben szerepel a következő három szó: "bánatcukor", "koponyavarrat", "bútorbolt". Amíg nem sikerül, kimaradsz.
- 17.** A megélt pillanatok szavakká alakítása olyasféle műtét, mint a házi ölebek kasztrációja. A végeredmény nem éppen szívderítő. Amit a következő körben dobsz, visszafelé lépd le!

Komor Zoltán:
MÚZSAPARIZER

fáradt denevérek csüngnek mondataimon
ha egyszer kimondanám őket szétrebbennének
így hát csöndben maradok

(gondozatlan vallomásnak
ne nézd a rángógörccsét)

még elkapnák őket a múzsák
és kitepnék bőrreres szárnyukat
– itt vagy hát rég elhagyott
szűzhártyám! – rebegnék
majd lehorzolt térdükön kúsznának vissza
homlok-odvamba – gyerekrajzok ákombákomja kócos fekete hajuk – felisszák őket a szomjas
ceruzák – arcuk pedig végül egy vödör tintába fullad

(a költők vizeletmintája ez, amiből kimutatják,
fogyasztott-e írás előtt múzsát avagy sem)

**KEDVES VÁSÁRLÓINK,
EZ EGY KIHAGYHATATLAN AKCIÓ!**

Felhívjuk szíves figyelmüket,
hogy a kortárs versek ma
feleannyi ráfordított figyelemmel is átélhetőek,
a kultúr-üdvözülés garantált,
a költők zsebébe hajított pénzürmék

csillagokká változnak az égen, a húspultban fekvő felfújható gumimúzsák pedig
sohasem olvadnak ki,
látnokzsályával a szájukban

egy szebb jövőre várnak a fagyasztott pizzák társaságában.

De vajon ki hoz csini szuvenírt a másvilágról?

**NE FÉLJETEREK KAPTOK MAJD TI IS VALAMI SZAROS
KENŐCSÖT AMITŐL BEHEGGED A SZÁTOK!**

szavaitok az elefánt befelé nőtt
szőrszájai lesznek
egy zátonyról fantáziáló kielégítetlen
hajó horgonyhordaléka
hajítsd hát ki az üvegből készült vasmacskát
és térdepelj szilánkokon
ahogy mások térdepelnek folyton
a gondolataikon ahogy a rémálmaidon
térdepelsz te is éjjel
ahogy szavaidra térdepelteted
néha a hallgatóságot

**Hölgyem, csak nem vesztette el
a kontakt-lencséjét?**

(a könnyek a szemben most gyapotszedő kísértetek)

**Nem azért írom, hogy felizgassalak,
de a szavakban nincs vitamin.**

Kicsit olyan ez,
mintha szájból szájba lélegeztetnénk magunkat,
vagy amikor a múzsák szelektív kukájában turkálsz.
A szokásos feleslegesség – száradt virágokat termő
vázák. A szexbabák öntőformái sohasem álmodnak
nemiszervekről (na most aztán irigykedsz
– előbb-utóbb mindenkinek eszébe jut, milyen lenne,
ha egy kis ideig nem érdekelné a baszás)

RECEPT MÚZSÁRA (RÉSZLET):

Az első lépés a végbélnyílástól indított metszés, mellyel a hasat felvágjuk. Lehetőleg vigyázni kell arra, hogy a kés ne fusson túl mélyen, mert akkor a belső szerveket, beleket, gyomrot is felvágja és kifolyik annak tartalma. A belek kifordítása következik. A húst a gerincig metszve jutunk el a filézésig.

**AZT MONDJÁK, HOGY A MÚZSÁKNAK NINCS IS SZÍVE, CSUPÁN EGY
RULETTKERÉK PÖRÖG MEGÁLLÍTHATATLANUL
A MELLKASUKBAN.**

– Tegyétek meg tétjeiket! – kiabálnak, és
megolvadnak körülöttük a város fölött átrepülő
koszinó falcai – sírva integetnek utánuk a járókelők.

Recept járókelőre (részlet):

aki jó ideje lakik városban már megtanulta hogy
a járókelők megpucolása körültekintést igényel: amikor
épp a zebránál ácsorog
és nem figyel
kaparjuk le a pikkelyt
a hátáról és az oldaláról

**mossuk meg töröljük meg papírtörölővel hogy
NE CSÚSSZON**

éles, hegyes kése és vágódeszkára lesz szükségünk
bal kezünkkel fogjuk meg a fejét majd vágjunk be keresztbe a hasi oldalon a feje alatt
aztán onnét vágjuk fel hosszában a hasát egészen végig a végbélnyílásig
vigyázzunk, hogy a kés ne hatoljon túl mélyre
mert felvágja a beleket, és az epehólyagot
amely a városlakók esetében mindig kétszer akkora mint vidéki társainál

**minél nagyobb a város amiben a járókelő lakik
annál nagyobb benne az epehólyag**

(ezt már megtanultuk)

ha bővíteni akarjuk a várost először mindig a
városlakók epehólyagját kell növesztetni
(ezt már megtanultuk)

hiába

sokféleség vagyunk a sötéttségben

a darabkák zokogása véletlenszerű

rendes, tiszta bolygó ez, kérem,
az ember békeszerződéssel a kezében
születik, és hazugság, hogy itt mindenki
egymás aggály-szarában hentereg
ezek itt nem infúziós állványok,
hanem fák, és attól, hogy nem
száradt még meg rajta a festék, lehet
szép a kilátás
ahogy a fény visszakönyörgi magát
a csillárba,
ahogy a reklámlapok meggyőzik ma
önmagukat egy kihagyhatatlan ajánlatról,
úgy dőlünk majd neki a homlokban
hordott indigópapírnak,

s talán megjelenik lenyomatunk kím, kím, a koponyán kívül

**RETÚRJEGYET VENNI
ŐRÖK OPTIMIZMUS.**

**ahol mindig is élni akartunk, távol
befolyásunktól**

Felszállás előtt természetesen ellenőrizni fogjuk a testpoggyászaikat.
A koponyák átjáróházai újfent szemetesek. Én mondom, ne turkálj sokat ebben a
mocsokban, mert halálra fagyott múzsákra lelsz a hulladékgalacsinok alján – hiába is
takaróztak a hozzájuk írt versekkel, a szavak senkit sem melegítenek.

(A műkönnyeket pedig senki ne tekintse a sajátjának.)

Jól van, gyászindulók, sosem volt még ilyen vidám az élet – Még
néhány tubus-mosoly, majd lassan kihűlünk mi is a folyosón és nem
dorombolnak többé nekünk a sűgőlyukak

Lesz itt minden, ami szemnek és szájnak régen sem volt ingere: randevú a
tükörképpel, amire végül csak az egyik fél megy el – az önsajnálát és a
leküzdhetetlen vágy művészinak hazudott sorvasztó gammasugárzása – szívküldi
karma-kikönyöklés és fertőző verskócokat kimutató röntgenfelvételek. Persze az
efféle útlevélforóval max a sarokig lehet jutni, ahol a múzsák

letört mellbimbóikat a tárba dugva ürült lövöldözésbe kezdenek.
Építőköcskák növekednek bennem azt mondják tumorok de szerintem csak Isten játszik
szép tornyot épít bennem felmászok rajta és egyetlen nyelvű gereblyézem mind a
szavakat amikor lejövök már senki sem fog érteni egyedül a denevérek

BÁLIND VERA

Szerb és magyar avantgárd művészek kapcsolatai a hetvenes években*

VI. BEFEJEZŐ RÉSZ

Tóth Gábor vallomása

Viszonylag korán kezdtem el művészettel foglalkozni a hivatalos magyar művészeti szcénán belül. Amikor elérkeztem ahhoz a ponthoz, hogy nem tudtam már magam elhelyezni ebben a térben, akkor próbáltam mást keresni, de nem nagyon találtam. Az első nagy felfedezésem 1970-ben volt, amikor az Élet és Irodalom hátulján megjelent egy Tamkó Sirató-riport,¹ akivel fel is vettem a kapcsolatot, és ez rögtön egy másik dimenziót nyitott meg számomra. Tamkó más korosztályhoz tartozott, a klasszikus avantgárdhoz. De ami nagyon fontos volt számomra, hogy visszavezetett Kassákhöz. Ugyanakkor hiátusom is volt, mert a Tamkó-féle történet a harmincas években lezárult. Hazajött Párizsból, és a II. világháború után Kassákkal is kapcsolatban volt, de az egy másik fejezethez tartozik.

Kíváncsi voltam ugyanakkor, mi zajlik idehaza, Magyarországon - itt a „most” a hatvanas évek végét, hetvenes évek elejét jelenti. A véletlen ebben a kérdésben is segítségemre sietett, történetesen azzal, hogy az akkori barátnőm megkért, menjek el vele a Balatonra. Elmentem, elvitt Balatonboglárra, a Kápolnatárlatra. Körülnéztem és láttam, hogy ezek nagyon érdekes és izgalmas dolgok. Ott találkoztam és láttam először Harasztý „Édeskét”, a kinetikus szobrászt.² Nagyon barátságos volt. Megmutattam neki az akkor már meglévő két-három kiadványomat és néhány szórólapomat, vizuális és konkrét költeményeimmel. Megtetszett neki, és javasolta, vegyem fel a kapcsolatot az itt, Bogláron is kiállító vajdasági magyarokkal. Rögtön adott elérhetőségeket is.

Az első két cím Szombathy Bálinté és Csernik Attiláé volt. Írtam mindkettőjüknek, és ők nagyon szívélyesek voltak, roppant örültek levelemnek. Rögtön elküldtem nekik a munkáimat, és megindult egy folyamatos kommunikáció, ami nagyon hamar, már 1972 vége felé azt eredményezte, hogy megjelentem Újvidéken. Pontosabban először Szabadkára mentem, ahol megismerkedtem a Bosch+Bosch Csoport ottani

* A szakdolgozat folytatásos közlése abból az alkalomból történik, hogy a budapesti Ludwig Múzeumban 2019. szeptember 12-én megnyílt *A Bosch+Bosch Csoport és a vajdasági neoavantgárd* című történelmi kiállítás.

1 HERNÁDI Miklós, *Látogató Tamkó Sirató Károlynál*, Élet és Irodalom, 1970. szeptember 12., 16.

2 Harasztý István mobilszobrászról van szó.

tagjaival, például Kerekes Lászlóval. Ez azért volt érdekes, mert Kerekes akkor egy nagyon különleges, markáns vonalat képviselt, és ő volt az, aki tulajdonképpen azokat a kétségeimet, melyek akkori vizuális és konkrét költészeti munkásságommal kapcsolatban foglalkoztattak, erős kritikával helyre tette, illetve elmondta, hogy szerinte mi működőképes és mi nem. Ez nagyon fontos volt számomra, mert ez egy korosztályi kritika volt. Olyan korosztályi kritikai recenzió, amely majd Bálinttal is megérkezett, és rettentően jelentős volt számomra, mert azonnal pozicionált engem és a tevékenységemet, egyszerre megerősített vagy megtántorított.

A Bosch+Bosch Csoport valóban egy külön kategória, mert ők mint csoport és mint tevékenység is fontosak voltak számomra abból a szempontból, hogy láttam azonos vagy alapvető kérdésekben azonos platformon lévő alkotókat a korosztályomból, ahogyan együtt dolgoznak. Bizonyos értelemben munkatestvéri kapcsolatban voltunk, mert amikor elkezdtünk szorosán együtt dolgozni, náluk laktam, együtt lógtunk, és nagyon jó barátok lettünk. Tényleg, majdnem hogy családtagnak számítottam.

A csoport tagjai közül ugyancsak szorosabb személyes kapcsolat alakult ki Ladik Katalinnal is. Vele nagyon jó barátságban voltam, és vagyok mind a mai napig. Nagyon becsülöm őt. Kiváló színész, szinte párját ritkító, ahogyan a hangját és a testét használja. Szeretem a költészetét is. Viszont azon a tényleg egészséges tiszteleti és baráti kapcsolaton túl nem volt olyan alkotói kapcsolatom vele, ami úgy mond gyümölcsöző kölcsönhatás lett volna, kivéve a *Phonopoeticat*. Kati ugyanis kiadott egy olyan hangköltészeti kislemet, melyen többek között az én vizuális költészeti munkámat is leénekelte. Ezen kívül együtt dolgoztunk még az Experimental Art Publisher (továbbiakban E.A.P) egyik kiadványán. Természetesen nagyon sokszor léptünk fel, állítottunk ki együtt kollektív kiállításokon a későbbiekben.

Szombathy mellett a Slavko Matković-tyal való ismeretségem, barátságom, alkotói kapcsolatom volt a legmeghatározóbb. Őt emberileg is nagyon-nagyon szerettem, s Szombathyhoz hasonlóan, vele is szinte családi viszonyba kerültem. Bizonyos kérdésekben, büszkén mondom, sokat tanultam tőle, még akkor is, ha nem mindig értettünk egyet. Mondok egy egyszerű, jellemző példát. Matković életművében nagyon fontos pontot jelentett, amikor felvette egy képregényfigura, az Alan Ford nevét. Ezt a nevet használta afféle művésznévként. Egyszer csak ideadta nekem azt a pecsétet, amely a képregény figurát, Alan Fordot ábrázolta, és a következőket mondta: „Mától kezdve te is Alan

Tóth Gábor, Szombathy Bálint és Slavko Matković a belgrádi Egyetemi Művelődési Központ Galériájában, 1973 (Fotó: Ladik Katalin)

Ford vagy!”. Attól kezdve állandóan használtam a pecsétet, amely most az Artpoolban van, mint Slavko Matković–Alan Ford alterego.

Csernik Attilával is nagyon jó baráti kapcsolatban álltam, náluk is többször megfordultam. A Képes Ifjúságnál dolgozott, és tulajdonképpen ő közölte először a munkáimat újságban. Mai napig három fontos munkáját őrzöm. Ezek nincsenek az Artpoolban, mert névre szólóak. Az egyik az az érdekes, lapozható könyvobjektje, aminek közepén félgömb található, de megvan az a munkája is – 1973 óta őrzöm tökéletes állapotban –, amit Balatonbogláron kiállított. Sok dologban konzultáltunk, technikai téren is, hiszen ő volt a lap képszerkesztője, és még a klisék is mentek ide-oda, illetve olyan szórólappal is készült, aminek a fotó kliséjét én csináltam, ő meg kinyomtatta, vagy fordítva. Miután Bálint az Új Symposiumhoz került, ez a gyakorlat akkor is gyakran előfordult.

A kölcsönös együttműködések, hogy szocialista terminológiát használjak, legalább olyan fontosak és hasznosak voltak számomra, mint az a néhány alkalom, amikor az újvidéki Forum Lap- és Könyvkiadóban kiállítottam, vagy a belgrádi Egyetemi Művelődési Központban (Studentski kulturni centar – SKC). Azért nem állítottam ki többször, bár számtalan alkalom és lehetőség lett volna rá, mert nem vagyok jellegzetes kiállító művész, inkább akcionista alkat, jobban szeretem az akciókat, vagy az egyéb, a Network-höz tartozó dolgokat, a mail art-ot, a Fluxust stb. Szintén fontos volt számomra, hogy Belgrádban, a SKC-ben teljesen legális módon árulták az egyébként illegálisan készült kiadványaimat.

Több akcióm volt Újvidéken és Belgrádban. Az *I am my first idea* (Belgrád, 1977) többféle módon jelent meg. Először is ez az egyik első művészet-szlogenem. Csináltam két nyakba akasztható táblát, ami nagyon hasonlított a II. világháború alatt és után alkalmazott „áruló” feliratú táblákhoz, melyeket a sztálinisták is előszeretettel használtak. A táblán kívül készült még ilyen feliratú trikó (T-shirt) is, melyet postán küldözgettem és személyesen osztogattam. Van is egy olyan fotóm, melyet egy divatüzlet kirakatában készítettük Zágrábban vagy Belgrádban, pontosan nem emlékszem. Számos anonim akcióm volt. Például két táblára kiírtam, hogy: *Tatarozás. Tóth Gábor kiállítása*, és kiakasztottam egy építkezésen. A másik az *Útjavítás. Tóth Gábor kiállítása* volt. Mindkettőt megcsináltam Újvidéken is, majd a világ számos városában megismételtem.

Jugoszláviában tapasztaltam meg először – miközben Magyarországon gyakorlatilag a harmadik T, azaz „tiltott” tevékenységet folytattam (később megtudtam, hogy a Belügyminisztérium rendszeresen figyelte a postámat meg a tevékenységemet) –, hogy a magyar, a szerb és a horvát barátaim között én egyenrangú művésznek számítottam. Mivel idegen tőlem a „művész” szó, mondjuk inkább alkotó, tehát egyenrangú alkotó, partner voltam. És rögtön mondom egy másik nagyon fontos kapcsolatot, amely az egyenrangú partnerségben igen fontos és meghatározó volt. Ez a találkozásom és barátságom Tomislav Gotovaccal. Ez azért is fontos és érdekes, mert értelemszerűen a magyar relációk egy fokkal könnyebben alakultak, Gotovac viszont zágrábi volt. Bálintékkal elmentünk Zágrába, és többször is találkoztunk Tomislavval. Komoly hatással volt rám. Úgy vettem észre, hogy kölcsönösen kedveltük egymást. Hosszú időn keresztül leveleztünk és küldtünk egymásnak a dolgainkból. Mind a mai napig öt akciójának a dokumentációja lóg a szobám falán.

A művészetelmélet és az alkotás-filozófia területén sokat tanultam Gotovactól. Rendkívül érvényes, fontos alkotónak tartom; ma kirándulásművészettel foglalkozik. A nyolcvanas évek elején fontos akciókat

csinált mint amilyen *A művész koldul* utcai akció. Tito betegeskedése és halála kapcsán napi szinten hozta létre *A művész alkotja a híreket* című akcióját. Az a fajta attitűd, amivel nála találkoztam: a kontextus, illetve a valóságra való személyes, önálló reakció és a reakciók sorozata számomra is fontos volt, mert végül is ez határozza meg az alkotó társadalmi pozícionáltságát és státuszát. Minden más, a klasszikus művészeti intézményrendszer és egyéb intézményrendszerek ezzel az attitűddel szembe mennek, mert be akarják pakolni valahova, be akarják skatulyázni, jobb esetben piaci árut akarnak kreálni belőle. Ez rendben is van, ezek így működnek, de szerintem a szabadságára adó egészséges, nyüzsgő valaki ez ellen önkéntelenül is harcol. Gotovac ebből a szempontból is nagyon fontos.

Még egy érdekes személyt ismertem meg Mirosljub Todorović személyében, aki a belgrádi szignalista mozgalom vezéralakja volt. Megtanított arra, mit jelent az autorizmus az akkori kortárs avantgárd mozgalmakban. Valaki, aki önmagát autoriter módon, akár egy manifesztum, akár egy program vagy elképzelés élére állítva, igyekszik maga alá pakolni mindenkit. Nagyon hamar megszakítottam vele a kapcsolatot ezért. Ugyanakkor fontos szerepet játszott az akkori jugoszláv művészetben.

Franci Zagoričnikkel nem volt olyan szoros kapcsolat, mint ahogy azt az E.A.P. kiadvány nyomán gondolná az ember. De miután hasonló volt a gondolkodás módunk és ismertük egymás munkáit, ez egy „szavak nélkül is megértjük egymást” történet volt. Francinak azonban volt még egy kiadványa, a WestEast assembling, amelybe kért tőlem munkákat. Érdekes módon a magyaroknak nem volt affinitása ehhez. Ha jól tudom, egyedül Erdély Miklós volt az, akinek volt ehhez érzéke. Neki Belgrádban és Zágrábban is volt kiállítása.

Egészeben véve, a nyolcvanas évek közepéig, majdnem egészen a rendszerváltásig, a jugoszláv művészekkel való kapcsolatom egy alapvető és fontos fejezetet jelentett az alkotói tevékenységemben.

A másik erős kapcsolódás a neoavantgárd vagy underground alkotói tevékenységhez nyugat-európai volt. Az volt a szerencsém, hogy kaptam Bálinttól egy listát, hogy a Maurer Dóra és Harasztý István által megadott címeken kívül kikkel kezdjek levelezésbe. A hetvenes évek első felében ennek alapján építettem fel saját Network-ömet, ami elég kiterjedt volt, s aminek kapcsán kapcsolatba kerültem egy másik fontos, meghatározó alkotóval, Dick Higgins-szel Amerikában. Ez a három vonal határozta meg az életemet.

Ezzel párhuzamosan komoly emberi kapcsolat is kialakult, elsősorban Bálinttal, akivel hamar jó barátságba kerültünk, ami a mai napig is így van, sok mindent közösen csináltunk, gondoltunk. Azt hiszem, egy kicsit kiegészítjük egymást: Bálint nyugodtabb, kiegyensúlyozottabb személy, jobban végiggondol és meggondol mindent, mielőtt bármit tesz. Én sokkal akcionistább típus vagyok, azonnal, rögtön reagálok. És ez egy jó párosnak tűnik. Jónak tűnt az is, ami egyébként szintén automatikusan kialakult, hogy igyekeztünk harmonizálni a lehetőségeinket. Hiszen Jugoszlávia akkor számomra meg általában a magyarok számára Nyugat volt, olyan információkhoz jutottam és jutottunk, amelyekhez itt nehezen, áttelesen, vagy egyáltalán nem lehetett. Továbbá éltem azzal a lehetőséggel is, hogy kiutazzak, ami azt jelentette, hogy a hetvenes években évente háromszor-négyszer is jártam kint.

Természetesen sok mindenivel találkoztam látogatásaim során. Kicsit már vajdaságinak éreztem magam. A jugoszláv milió ekkor hozzánk képest nemcsak hogy Amerika és Nyugat-Európa volt, hanem mindemellett hihetetlenül érdekesen mutatkozott meg a kulturális sokrétűség, és annak a módja, ahogyan az beépült az aktuális jugoszláviai avantgárdba. Ez a sokszínűség sokkal inkább megfelelt és szimpatikusabb

volt számomra, mint a - mondjuk így - germános allűrökkel átszőtt bolsevista erőszakolt kultúra (itt nem a kedvelt és nagyra tartott orosz kultúráról és az orosz-szovjet avantgádról beszélek!), amiben persze megvoltak a magyar csírák és kezdemények is, de ami teljesen más mentalitást, attitűdöt jelentett.

Érezhető, hogy miután nagyon jó időszakban, az útkeresés, a nyitottság, a dolgok kipróbálásának időszakában találkoztam a vajdasági magyar művészekkel, komoly befolyással bírtak rám és az egész további tevékenységemre. Soha nem fogalmazódott meg, de biztos, hogy ez az, amit a szó legjobb értelmében testvéri mozgalmárságnak hívnak. Lehet, hogy azt is meg lehet kockáztatni, hogyha annak idején Harasztyn keresztül nem kerülök kapcsolatba velük, akkor nem egy ugyanilyen Tóth Gábor lennék.

Mint említettem, igyekeztünk harmonizálni a lehetőségeinket, ami azt jelentette, hogy Bálint - aki újságoknál dolgozott -, segített a publikálásban, illetve bevont a működésükbe. De miután én is rendelkeztem nyomdai kapcsolatokkal, jó néhányszor illegális módon nyomdai termékeket, kiadványokat állítottam elő. Így például az E.A.P. kiadványokat illegálisan nyomtattam Magyarországon, egy kis nyomdában. Akkoriban szigorú ellenőrzések voltak, a szocialista ünnepeken a nyomdákat lezárták és ellenőrizték. Ennek ellenére lehetett találni olyan helyeket, ahol lehetőség nyílt a nyomtatásra, mindezt meg lehetett szervezni. Így készült az E.A.P., de nekem jó néhány nyomtatványom is, illetve Bálinté és másoké is. Például Harasztly Istvánnak is így csinálták meg 1973-ban a *Kalitkájáról* egy gyönyörű szép A3-as nyomatot.

El kell mondjam, hogy az E.A.P. mint kiadó természetesen egy fikció. Nem valóságos kiadó volt, hanem bizonyos kiadványoknak a fedőneve. Jól hangzott; a nevet én találtam ki. 1989-ig minden nyomtatott termék, amelyet nem hivatalos magyar kiadó adott ki, avagy nem volt rá kiadói igazgatósági engedély, illegálisnak minősült. Ezért alapvető óvatosság volt, hogy ezekre a kiadványokra általunk kreált kiadókat tettünk. Így ha a kiadványok a hivatalos belügyi szervek kezébe kerültek, akkor nehezebben vádolhattak meg azzal, hogy illegálisan nyomtattuk; az nagyon komoly büntetési tétel lett volna. Maximum azzal vádolhattak, hogy egy-egy kész, általuk nem művészetnek tartott kézirat vagy munka ki lett küldve, és valahol kinyomtatták. Ezért az E.A.P. kiadványain is Leeds szerepelt kiadói székhelyként. Lehet, de nem hiszem, hogy az impresszum alapján utána mentek, hogy tényleg Leedsben van-e ilyen kiadó. Én a magam részéről arra az esetre is felkészültem, ha utána mennének. Olyan impresszumokat csináltam, hogy létező kiadók nevét valamilyen szójáték változtatással használtam. Ilyen volt az olasz Edizio Amoduli, amiből én Edizio Moduli-t csináltam, meghagyva az eredeti kiadó címét. Azt tehát láthatták, hogy egy külföldi kiadó adta ki egy magyar szerző munkáit. Számítottam és készültem is rá, hogy egyszer azt fogják mondani, magának illegális kiadványa jelent meg ott kint. És igen, maga művészeti terméket csempészett ki engedély nélkül. Jogász barátommal meg is beszéltük, hogy abban az esetben, ha ezzel vádolnak, kérjük, adjanak egy papírt arról, hogy itt egy műalkotásról van szó. Miközben persze tudtuk, vagy legalábbis sejtettük, hogy a hatóságok pontosan tudják, mi folyik. Lehetségesnek tűnt az is, hogy pont azért nem került semmilyen hatósági fellépésre sor, mert ha a kezükbe is került egy ilyen kiadvány, nem értették volna, miről van szó, és nem tudnak vele mit kezdeni. Bár a hatóságnak akkor megvolt itt az a praxisa, hogy minden veszélyes, amit nem értenek. Egyedül az nem veszélyes, amiről tudjuk, értjük, hogy nem veszélyes.

Volt egy konkrét esetem. Amerikából küldtek egy nagy katalógust, ez a hetvenes évek második felében történt, ami nem érkezett meg; egy gyönyörű kiadványt. Utólag derült ki, hogy a sajtótörvény úgy

Tóth Gábor: Marcel Duchamp, fotóakció, 1976

rendelkezett, a hivatalos szervek miután vizsgálták a beérkezett kiadványokat, azokat, melyekről nem tudták megállapítani, miféleké, letették a Széchényi Könyvtárba. Az én amerikai katalógusom is mind a mai napig ott van, elkobozták tőlem.

Ilyen körülmények között senki sem akarta fölöslegesen kockáztatni a tevékenységét, és emiatt kerültek külföldi vagy egyéb kitalált kiadók nevei az impresszumba. Ezen kívül más lehetőségeink is voltak. Létezett egy holland barátunk, Aart van Barneveld, aki különböző típusú kiadványokat jelentetett meg saját kiadója égisze alatt, és a kelet-európaiak helyzetét figyelembe véve, engedélyezte, hogy bármilyen általunk megjelentetett kiadványra ráírhatjuk kiadójának nevét. Csak egy kérése volt, hogy küldjünk belőle neki is példányt. Innentől kezdve nekem is jó néhány nyomtatványom az utrechti Exp./Press kiadásában jelent meg.

Szombathyval való hosszú, közös alkotói tevékenységem alapja a rendkívül megfontolt és kierielt koncepciók, munkák létrehozásában megegyező szellemi alap; a közös munkálkodás, az azonos érdeklődés és az alkati különbözőség volt. Bálint nagyon precíz, munkái sokkal inkább kierielték és elméletileg is sokkal jobban kidolgozottak, míg én gyorsabb s talán invenciózusabb, ötletelőbb voltam mindig, de a központi ideát tekintve én is ugyanolyan súlyponttal, végiggondoltan valószínűsítem meg őket. Ez az egyik alkati és kapcsolati megalapozottság, ami lehetővé tette, hogy elméleti kérdésekben is sok mindenben egyetértünk. Együttműködésünk egy olyan fajta dinamizmust jelentett, amiből törvényszerűen következett, hogy hasonló kategóriájú dolgokat csináltunk: küldeményművészetet, performanszt, akciót.

Szinte egyszerre kezdeményeztünk beszélgetést arról, hogy milyen rendkívül érdekel minket az alkotói tevékenység egy érdekes társadalmi aspektusa; az a kontextusa, ahogyan megjelenik az alkotás és az alkotói folyamat mint társadalmi jel. Ezt már akkor tudományosan úgy hívták, hogy szemiotika, és azt kell mondjam, hogy ennek a három kiadványnak (E.A.P.) az igazi jelentősége az, hogy nagyon korán kiderült, ami minket szinte öntudatlanul érdekelt, hogy az alkotói folyamat mint szemiozis, az részben egyfajta akcionizmus, részben pedig a vizuális és a konkrét költészeti kutakodásainkból következik. Én például építkezési táblák hátoldalát, a különböző csatorna elhelyezési vagy egyéb jeleket fotóztam, továbbá szeméthalmazokat. Tehát az eredeti koncepcióknak kiindulása, azaz a vizuális és a konkrét költészet már annyira nem érdekelt bennünket, de ennek továbblépése, továbbépülése egy társadalmi közegbe érdekes volt számunkra. Nagyon izgalmas volt, ahogyan ezek a materiák és ideák szocializálódnak. Ideaként megjelennek a társadalmi életből kiragadva, és műalkotásként vagy csak folyamatként, reflexióként visszakerülnek ugyanebbe a környezetbe. Idővel elkezdtünk komoly szemiotikai dolgokról beszélni, majd Bálint mondta, készítsünk ebből kiadványt. Ő megoldja a szedést és a fotóreprózást, én pedig füzetként kinyomatatom. Közösen megterveztük, hogyan nézzen ki, aztán nem egészen olyan lett. Az első kiadvány teljesen az én layout-om volt. A fekete elválasztó papír, hogy legyen valamilyen kontraszt, hogy rendesen lehessen látni és el lehessen olvasni, azért került a nyomtatott lapok közé, mert csak vékony papírt kaptam. Az első füzetet miután megcsináltuk, meg is támadták rendesen a Képes Ifjúságban, de ez nagyon fontos volt. Mi úgy gondoltunk, hogy megtettünk egy lépést, és akkor ezzel foglalkozni kell. Néhány szemiotikában jártas barátunkkal, illetve művésszel elkezdtünk beszélgetni, és hamar felmerült egy második kiadvány ötlete is.

Ennek már konkrét tematikája volt: az urbánus környezet poétikai objektumai. Utána Bálinttal összehoztunk egy újabb koncepciót. Ez a kiadvány Ladik Katival és Zagoričnikkal készült. Igazából ezt a kiad-

ványt Bálint állította össze. A végén csak megbeszéltük, milyen munkái vannak meg Zagoričniknak és Katinak. Franci munkáját érdekesnek találtam, Katié is szép volt, de annak kapcsán volt némi vitánk. Tudniillik én akkor úgy gondoltam, hogy ez egy eléggé kijátszott és lefutott dolog, mivel ezt nagyon sokan csinálták, és hogy nem sikerült valami plusz dolgot kihozni belőle. Végül aztán Bálint meggyőzött, és én elfogadtam, hogy a négy munka együtt is egy mű, és így az is bekerült a kiadványba.

Közben ez a fajta érdeklődésem elmúlt, vagy inkább azt mondhatom átmenődött más típusú dolgokba. Bálint még nagyon sokáig készített konkrét és vizuális költészeti munkákat. Én akkor már nagyon távol jártam azoktól a gyökerektől, a vizuális és konkrét költészeti ügyektől. Nálam „az alkotói folyamat és a műalkotás mint társadalmi jel” problematikája már más típusú dolgokban jelent meg, az akciókban vagy egyéb testművészeti és egyéb működéseimben. Tehát nem vált okafogyottá mindaz, amit csináltunk, hisz ezután kezdődött el igazán az ezzel való foglalkozás a művészeti szcénában, de én elvesztettem az érdeklődésemet, vagyis igazából soha nem érdekelt, hogy valami befusson. Amint valami elvesztette azt az izgalmas, stimuláló hatást, én azonnal otthagytam mindent. Ez számomra a kötelező szabadság-felfogás megjelenése. Ebben az időben már számos helyen, itt Magyarországon az Élet és Irodalomban is felkértek, hogy publikáljak vizuális költészetet és egyéb dolgokat, amitől elzárkóztam. Bán András, aki akkor a lap képszerkesztője volt, mondta, hogy felhasználja a nála lévő anyagokat, és így is tett. Nem voltam hajlandó azzal foglalkozni, mert más érdekelt.

Bármilyen, amivel foglalkoztam – még ha nem is olyan intenzíven és pláne nem olyan kitartóan, megalapozottan, mint Bálint, aki cikkeket, kritikákat írt, később könyveket is –, egy elég jól kidolgozott teoretikus alappal rendelkezett. Néha írtam erről is, néha nem, néha, ha csak kérdeztek, akkor mondtam véleményem.

A vajdasági magyarok és szerbek példái mutatták meg nekem azt, hogy önmagammal szemben is legyen annyira igényes, hogy csak olyan dolgokkal jelenjek meg, vagy olyan dolgot pakoljak ki, adjak ki a kezemből, amely tényleg megfelel annak az alkotásfilozófiai és ideológiai elképzelésnek, amelyet magamról, a valósághoz való viszonyomról, feladataimról kialakítottam. Ebben nekik nagyon fontos szerepük volt.

Bálinttal mély barátság köt össze, aminek betetőzése a rólam írt könyve, ami mindenféleképpen bizonyítja, hogy ő nagyon alapos, nagyon komoly áttekintéssel rendelkező, nagyon erős kritikai, szakértői vénával bíró alkotó. Biztos voltam abban, hogy művészeti írásai és teoretikus tevékenysége meghatározóan fontos lesz. A korszak megítélésében írásai, elemzései, teoretikus, összefoglaló, életrajzi könyvei alapvetőek, megkerülhetetlenek lesznek. Írásai számomra nélkülözhetetlenek. Az ő művészeti, írói tevékenysége nemcsak a kritikákon, hanem azokon a könyveken keresztül is hat, amiket egy-egy alkotóról írt, nagyon alaposan, kritikailag megvilágítva egy korszak alkotói és művészi tendenciáit. Tevékenysége példaértékű, hiszen ezek lesznek bizonyosan majd a jövő művészeti tankönyvei.

FAZEKAS ZOLTÁN

Reggeli tisztelgés Kazimir Malevics és a szuprematizmus előtt

Akció, 2020 novembere

AZ UTOLSÓ VACSORA, AVAGY „TELJESEN MINDEGY EZ”

Performance forgatókönyv

A performance színhelyül leginkább megfelel valamilyen tágasabb belterű épület, terem, amelynek belmagassága igen nagy, esetleg egy rom-templom vagy egy jól elkülönített zárt szabadtéri helyszín. De a legmegfelelőbb a Kiscelli Múzeum, a forgatókönyv ez utóbbi helyszínt feltételezi.

A bejárati ajtó teljes nyílására átlátszatlan műanyag fóliát feszítünk, amelynek egész felületére, egy színesre kifestett arcot (maszkot) pingálunk fel. Az akció kezdetekor - a bejárat előtt várakozók között átfurakodva -, egy ember lép ehhez a fóliához, kezeivel hosszasan méricskéli, majd egy kb. 1 m hosszú függőleges rést vág rajta. Ezt követően ezen a résen keresztül, egyenként áttolja az akció megtekintésére érkezett látogatókat, miközben szóban biztatja őket: „Tessék, tessék” - „tessék nyugodtan” - „már lehet...” - „lehet menni, nyugodtan” - „menni kell”.

A terembe/térbe ekképpen érkező látogatókat csaknem teljes sötétség fogadja. A falak, a padló és a plafon is feketére vannak festve. Csak UV-fényt sugárzó fényforrások világítanak. Hangszalagról - előbb

halkan, majd lassan, fokozatosan emelkedve - rituális dobok hangjai szólnak folyamatosan, s ritkán, rövid időre, távoli, mély hangú kórus énekét hallani, amely visszhangozva szól (miként egy ortodox vallási kórus, de nem az! a szöveget nem érteni, csak a mormolást).

A mennyezetről átlátszó zsinegen, különböző magasságokba belógatott emberi protézisek, művégtagok lógnak, amelyek UV-fényre érzékeny festékekkel vannak megfestve, emiatt fluoreszkálva izzanak. A terem egyik végében, középen (miként egy oltár) magas, szabályosan, szimmetrikusan megépített piramis tornyosul, használt és új gumiabroncsokból, amelynek legtetején egy nagyméretű gápalack áll. A palack ugyancsak UV-fényre érzékeny festékekkel van megfestve, emiatt szintén fluoreszkálva izzik a sötétben. A piramis előtt - ugyancsak gumiabroncsokból - kisebb emelvény látható.

A piramis mögött, a fal mellett, jól látható módon lombikokból és kémcsövekből méretes, szobor-szerű képződmény emelkedik, az egyik lombik alatt láng ég, folyadékot forral, amelynek gőze kiáramlik a levegőbe.

A piramis egyik oldalán, a fal mellett, három ketreche egy-egy pitbull van zárva, amelyek viczorogva, habzó szájjal ugatnak. A ketrecek ajtaja függőlegesen felhúzza nyitható egy-egy zsineggel, amelyek a plafonról lógnak, másik végük a piramis mögött tűnik el. A zsinetek fluoreszkálnak.

A piramis másik oldalán – szemben a pitbullok ketrecével – a fal mellett négy embermagasságú láda áll. Az elsőben egy zöldre festett bábu, a másodikban egy kékre festett ember áll mozdulatlanul, míg a harmadikban és negyedikben egy-egy bábu más-más színre festve. A bábuk és az ember fluoreszkáló festékekkel vannak lekenve. A ládák plexi ajtaja (miképpen a pitbullok ketrecei esetében), a plafonról lelógó zsineggel függőlegesen felhúzva nyitható, másik végük a piramis mögött tűnik el. A zsinetek fluoreszkálnak.

A terem hosszanti tengelyében – teljesen középen – végével a piramis felé hosszú asztal áll, amelynek függőleges oldalai a padlóig fekete drapériával vannak takarva. Az asztal lapja plexiből van, alatta (képernyőjükkel a mennyezet felé) televízió készülékek üzemelnek. Az asztal plexi tetején tányérok, evőeszközök állnak, a tányérokban ízlésesen feltálatlalt főtt és rántott velő szeletek vannak – valódi ehető állapotban –, aki akar, fogyaszthat.

Amikor a látogató átfurakszik a bejáratot elfedő fólia részén, ebbe a helyiségbe érkezik, ahol feketébe öltözött emberek várják, akiknek arca sem látható.

[A következő művelet sor rendkívül gyorsan, rutinszerűen, precízen zajlik le:]

Egy kicsit mindenkinek befújják dezodorral az ülepét, majd valamennyi érkezőt egyenként kerekesszékekbe ültetnek – akár erőszak árán is – nyakukba kerékpárbelsőket kötnek (miként egy nyakkendőt), homlokukra néhány vonalat festenek (ez a festék UV-fényben világít, de normál fényben is látható), ezt követően a helyiség belsejébe tolják, a székből felállítják, arccal a piramis felé fordítják, majd otthagyják őket. Minden látogatót ekképpen juttatnak a helyiség belsejébe. Néhányuknak bizalmasan a fülébe súgják: „Teljesen mindegy ez, csak próba, majd jó lesz!”

Egy feketébe öltözött személy távolról füstgéppel apró füstfelhőket fújogat a levegőbe és a látogatók irányába.

Míg a terem lassan megtelik látogatókkal, a hangszórók hangereje fokozatosan erősödik.

Miután a terem megtelt (vagy már valamennyi érkező a helyiségben tartózkodik) a hangszórók hirtelen elhallgatnak. Rövid csend után halk csengettyűk szólalnak meg, s felemelkedik az ajtaja annak a ládának, amelyben a kékre festett ember áll. Az ember kilép és lassan a piramis előtti kisebb emelvény irányába indul. Ekkor három feketébe öltözött ember siet hozzá (arcuk sem látható), és kezeit megfogva, valamint hátát tolván, az emelvény felé segítik, terelik. Nem vezetik, nem tolják, csak terelik. Halkan ismét megszólalnak a dobok. Amikor a kékre festett ember a piramis előtti kisebb emelvényre lép, a három feketébe öltözött alak a látogatók felé fordítja, karjait megragadva rituális mozdulatokat tesz vele. A csengettyűk elhallgatnak, a dobok elhalkulnak, erőteljesen megszólal a mély hangú kórus, amely visszhangozva szól. A kórus éneke rövid szakaszokra épülő mormolásból áll, amelyeket apró szünetek szakítanak meg. A szünetekben megszólal a kékre festett ember, és a mormolás hangján és ritmusában éneklő felváltva a következőket: „teljesen mindegy ez” – „majd jó lesz” – „játék ez csak” – „próba” – „teszt” – „ne foglalkozz vele, jó ez” stb. Eközben karjait, lábait és fejét a három feketébe öltözött ember folyamatosan mozgatja, azokkal rituális mozdulatokat tesz.

A látogatók között elvegyülve egy hétköznapi külsejű, utcai ruhás személy fáklyát vesz elő, meggyújtja őket, és a kékre festett ember irányába indul. Néhány feketébe öltözött ember jelenik meg, kezéből kitépik a fáklyát, eloltják, őt pedig rituálisan – miként egy korbáccsal – kerékpárbelsővel ütlegelni kezdik. Majd

egy ládát hoznak elő, amely pontosan olyan, mint amilyenek a fal mellett állnak, amiben a kék ember is állt. Erőszakkal a vízszintesen fekvő ládába tuszkolják az utcai ruhás embert, letakarják a ládát valamilyen sűrű, hálószerű szövetrel, majd gumiabroncsokat tesznek a tetejére.

(Eközben a kórus hangja továbbra is hangosan szól, a kékre festett ember pedig megszakítás nélkül, ugyanúgy tovább énekel, miközben a három fekete alak rituálisan mozgatja végtagjait.)

A letakart ládát a feketébe öltözött emberek egy ideig továbbra is ütlegelik kerékpárbelsővel, s különféle üveg edényekből színes folyadékokat öntöznek rá, a füstgépes ember füsttel fújja be. Majd hirtelen abbahagyják, többen a letakart láda belsejébe nyúlnak és a takaró alól egy lenyúzott koponyát vesznek elő (valamilyen állati koponyát, azonban ezt nem lehet pontosan felismerni), rituálisan az asztal plexi tetejére teszik, majd gumialapáccsal szétverik és kiszedik az agyvelőt belőle, felszeletelik és tányérokra helyezik. Ezután háttal a terem falai mellé állnak.

A kórus mormolása elhallgat, csak a dobok szólnak erőteljesen. A kékre festett embert a feketébe öltözött emberek visszaterelik a saját ládájához, betelerik a ládába, majd a láda teteje leereszkedve becsukódik.

Az egyik, bábút tartalmazó láda teteje felemelkedik. A teremben minden fény kialszik, az UV lámpák fénye is, teljes vaksötét lesz. A látogatók számára kinyílik egy kijárat ajtó, amelynek nyílásából nagyon erős kék színű fény világít. A teremben elhallgatnak a hangszórók, azonban a kijáraton túlról behallatszik a terembe, ott továbbra is hangosan szól, akár az épületen kívül is szólnak a dobok és a kórus éneke.

A látogatók – nyakukban a kerékpárbelsőből készült nyakkendővel, homlokukon a festett vonalakkal – elhagyják a helyszínt. Miután kiléptek a terem kijáratán, mindegyiküket megajándékozzuk egy meggyújtatlan fáklyával.

A távozók a környező utcákban – kissé távolabb a performance színhelyétől – egy-egy kapualjban, villamosmegállóban földön fekvő, félig betakart, színesre festett bábút láthatnak, s egy nagyobb méretű szemetes konténer, amely műanyaghállóval van letakarva. A háló alól itt-ott kikandikál egy-egy színes bábu végtagja.

2002-2019

[KOPÁCS] KOVÁCS MIKLÓS

DIALEKTIKUS ÖNMEGSEMMISÍTÉS AVAGY A PERMANENS FORRADALOM GYERMEKEI

Performance forgatókönyv

Az esemény helyszíne valamely világváros elit sétálóutcája vagy tere (például Budapest Vörösmarty tér).

A történet központi tárgyi eleme egy magas, jó állapotú, szép, antik, vitrines tálalószekevény, melynek mívés megmunkálása szemet gyönyörködtető. Felül, kétoldali vitrinjeinek üvegein át belátni polcaira, ahol látszanak a finom porcelán étkező készletek és ezüst evőeszközök, s középen ovális tükör tündököl.

A felső vitrines rész alatt, az alsó, tágas, zárt, teliajtós részt lefedő, vízszintes középbe egy modern, nagy, króm, kéttálcás konyhai mosogató van szabályszerűen, házilag beépítve komplett csapteleppel. A mosogató tele van zavaros állagú meleg folyadékkal, vízzel, melyben egy élő malac hever, nyakán kovácsolt, széles fém bilincset viselve, mely rövid, de laza, vastag láncsal rögzül a csaptelephez.

A malac nagyon nyugodt, békésen pislog, szuszog, ritkán csámcsog egyet-egyet, olykor átmászik egyik mosogató tálcából a másikba, láthatóan otthonosan és jól érzi magát, és úgy tűnik, csupán gyönyörködik a látványban.

A tálalószekevény négy sarkán a díszes lábakba négy bicikli keréka bronz van csavarozva, ezáltal az egész szerkezet gurítható.

Egy szenvedélyesen csillogó szemű őszes öregúr rövid rózsaszín drótkötéllel vonszolja a nehezen mozgó, nyikorgó szerkezetet körbe-körbe a téren, miközben meggyőződésesen a miséző papok emelkedett artikulálására emlékeztető hangon, messzehangzóan kiáltozza:

- Le az umetblion mentes kultúrával, éljen a házsog poktukmiazán. (Mond még más ilyeneket is.)

A tálalószekevény nyomában két hatvanas, telt úr sétál hátratett kézzel, anyaszült meztelenül, egyikük talpig aranyszínűre, másik talpig lilára mázolja. Alkalmanként maguk is taszítanak egyet-egyet a guruló szerkezeten.

Ahogy lassan lépegetnek ők ketten, a bámuló emberek felé fordulnak, és nagyon személyes hangon, tájékoztató jelleggel mondogatják:

- Hogy én mekkora marha voltam.
- Én jó nagy marha voltam ám.
- Én aztán mekkora egy marha voltam.

A menet végén egy ötvenes éveiben járó szakállas ember halad. Komikus filmekre jellemző csikos rabruhában, lábán rablánc, melynek végén óriási, méternyi magas kerékpárbelsőből álló gubanc-gombolyag van. (Ő [Kopács] Kovács Miklós, az Inconnu csoport tagja.) Erőlködve, szenvedve, kínlódva cibálja magával a ráláncolt gombolyagot, miközben néha zavartan, fájdalmasan felkiált:

- Teljesen mindegy ez!
 - Majd jó lesz!
 - Csak próba!
 - Ezt nem lehet máshogy csinálni.
 - Csupán csak erkölcsi kérdés.
 - Olyasmiről beszél, amit nem tudhat.
 - Majd jó lesz.
 - Mindjárt vége van.
 - Azt látni kell.
 - Játék csak.
 - Ilyen nincs is.
- Így vonulnak körbe-körbe, míg a nap le nem megy.

Az utca népe örvendezik, éljenez, tapsol, és nagy címletű bankjegyekkel fejezi ki rajongását, áhítatát és háláját a malacnak.

Budapest, 2017. október 30.

[KOPÁCS] KOVÁCS MIKLÓS

A TENGERTŐL MEGFOSZTOTT TENGERÉSZ EMLÉKMŰVE

Prutkay Péter alkotásának - mint potenciális monumentum - műelemzési kísérlete

A tengeri kagylókkal ékes halászhálóba gabalyodott, toronysisakján Trieszt feliratú zászlócskával megjelölt világítótorony mellett szegényes kis viskó düledezik, amely mellett tányérsapkás, elegáns kék-fehér egyenruhát viselő tengerész áll, két kezében a magyar trikolorral, a nemzetközi tengerhajózási konvenciók szellemében zászlójelzéseket leadva. A kézmozdulatok a karok babaszerű vállhoz illesztése ellenére is jól begyakoroltaknak, mondhatni rutinosaknak minősíthetők, mintha tengerészünket az Isten is a tengerre teremtette volna. (Persze felmerülhet a befogadóban a kétely, hogy miért ad le valaki zászlójeleket egy világítótorony mellől, amikor ez a hétköznapi gyakorlat szerint általában a hajók fedélzetén alkalmazott eljárás, de ebben az esetben ne foglalkozunk e keckevedő/rosszindulatú problémafelvetéssel: a hajózás, a világítótorony, a tengerész, a zászlójelzés egy azonos tartalmi [szellemi] kör elemei, amelyek ebben a művészeti szintézisben összekapcsolódnak, magasabb szinten összemosódnak, sőt, az eredeti művészi látásmód megnyilvánulása e téren, ebben a szférában nyilvánul meg. Mindezen túlmenően, ha még továbbra is problémái vannak valakinek az interpretációval, a mű akár értelmezhető úgy is, hogy a tengerész tengertől való megfosztása, megfosztottsága olyan indokolt és érthető mezzakkanást eredményezett, hogy az illető már mindenhol, így a szárazföldön is zászlójelzéseket ad le. A helyzet, a szituáció bizonyos nézőpontból tehát joggal ítéltető drámainak és tragikusnak.)

A plasztikai jelenet élénk színekkel életre kelt, tündökölnék a fehérek mellett a világos és a veleneci (!) kékek, s a kompozíciót mintegy megkoronázza a torony felső sávjának piros sávja. A fából és fémekből alakított plasztikai jelenés összetevőinek arányrendszere kedvesen megtévesztő: a tengerész ugyanis csaknem olyan magas, mint maga a világítótorony - ami a valóságban ugyebár képtelenség, és ezt a kissé eltúlzott dolgot nem mentené a perspektivikus ábrázolás módszere se, ha beszélhetnénk egyáltalán ilyenről -, és kétszer akkora, mint a kéménnyel megkoronázott, és bejárata felett magyar címerrel díszített házikó. Mindezek által viszont az alak maga - és így a torony is - akár méltán minősíthető bumfordinak és merevnek, amely bumfordiság a teljes mű formavilágát áthatja, és így nyugodtan illethetjük e jelleget a mű uralkodó stílusjegyének. Mintha egy bábjáték díszletei között játszódó bábjelenet szereplőjeként állna előttünk a zárt lábakkal felmagasodó - az európai szobrászat alapelemét, a kontrasztot nagyvonalúan mellőző -, sötétkék, aranygombos, derékban karcsúvá (egyszersmind fessé) szűkítő zakóban

feszítő tengerész. A bumfordiság – amely jelleget nevezhetjük akár a művet karakterizáló alkotói naivítás plasztikus megnyilvánulásának is – a kompozíció viszonylagos egynézetűségében is testet ölt, jöllehet ez csak a tengerész-alakra igaz, mert a torony maga és a házikó pillantásainkkal körbejárható, s úgy, hogy minden szemlélési nézőpontból gazdag és élménydús látványt tár elénk.

A mű két vertikális tengelye – a torony és az alak – mintegy felkiáltójelként emelkedik az ég felé, ezzel is súlyosbítva a mű mondanivalóját: a kivetettségbe, a porba, a tengertelenségbe taszítottság elleni tiltakozást és valamiféle égi segítségben való reménykedést. (Érdekes jelenség, s ezáltal látszólag fontos konzekvenciák megvonására nyílt lehetőség a virtuális zászló-mozgások, illetőleg a zászló-helyzetek elemzése kapcsán, bár vigyáznunk kell a következtetéseinkkel, mert a különőség ezt a motívumot is átlengi. Míg az egyik zászló lazán lengedez, a másik a gravitáció törvényeivel dacolva, felfelé lobogva [alulról fújó szél?, a Marilyn Monroe-szoknyafellebbenés motívum-áthallása?], megmerevedve áll a levegőben. Könnyen lenne feltételezhető, hogy e fizikailag képtelen jelenséggel is üzen a művész: a furcsán fújdogáló, kiszámíthatatlan, abszurd széljárásra utal. Korjelző tünet és üzenet gyanánt ez sem lenne semmi. Ám korántsem erről van szó, mert a zászlók pillanatnyi helyzetét csupán egy csalóka állókép rögzíti, a valóságban a trikolórmezők forgóképesek, vagyis az állandó [tengeri] léghuzat következtében folyamatosan lengedeznek, sőt, nagyobb fuvallatok következtében forognak, ciklonok esetén meg eszeveszetten pörögnek. Vagyis a mű egyúttal a mobilszobrászat egyik kései utózóngéjeként is minősíthető. Az első ilyen mobilszobor egyébiránt meglehetősen korai alkotás: a Kolozsvári testvérek középkori Szent György-szobra, amelynek a dárda hegyén fellelhető zászló a lég hullámoknak engedelmességgel ugyancsak forog – amiként erről egyik prágai utazása során szerzett mély benyomásai hatására Lossonczy Tamás festőművész oly szépen, írásban is megemlékezett.)

(S annak kapcsán, hogy a tengerész nem a nemzetközi egyezményekben meghatározott kód-zászlókkal hadonászik – mint ahogy a második világháborús haditudósítások filmkockái révén oly élesen megrögződhetett a kollektív emlékezetben [Pearl Harbor] –, hanem a magyar trikolórral, s maga a figura sem holmi matróz, hanem inkább valaminő tengerésztiszt-féleség, nos, ezen rendhagyó, mondhatni furcsa tényezőkből fakadón esetleg megvonható némi történelmi tanulság.)

A 2017-ben megformált – tehát immár három éve a nemzeti emlékezet parlagán heverő – mű játékos, vidám szemlélettel fegyelemre, komolyságra int – micsoda ellentétek! –, a törvények és a szabályok betartásának és megszegésének inspirációit sugározza, a dolgok irányításának szükségességét és a nemzetközi kommunikációban való részvétel elengedhetetlen voltát hangsúlyozza (nem zárkozhatunk be a kényelmes tengertelenségbe). Ugyanakkor az alkotás dacol is. Kimerevíti azt a termékeny időpillanatot, amely a múltat a jelenbe, sőt, a jövőbe emeli. Emelkedjünk mi magunk is e mű fennkölt kizárólagosságú sugárzásából erőt merítve a láthatatlan tengeri szélcsatornák áramlataival a messzeségbe. (Bárcsak mindezt átélhetnénk mielőbb monumentális léptékben is – Repülj hajó!)

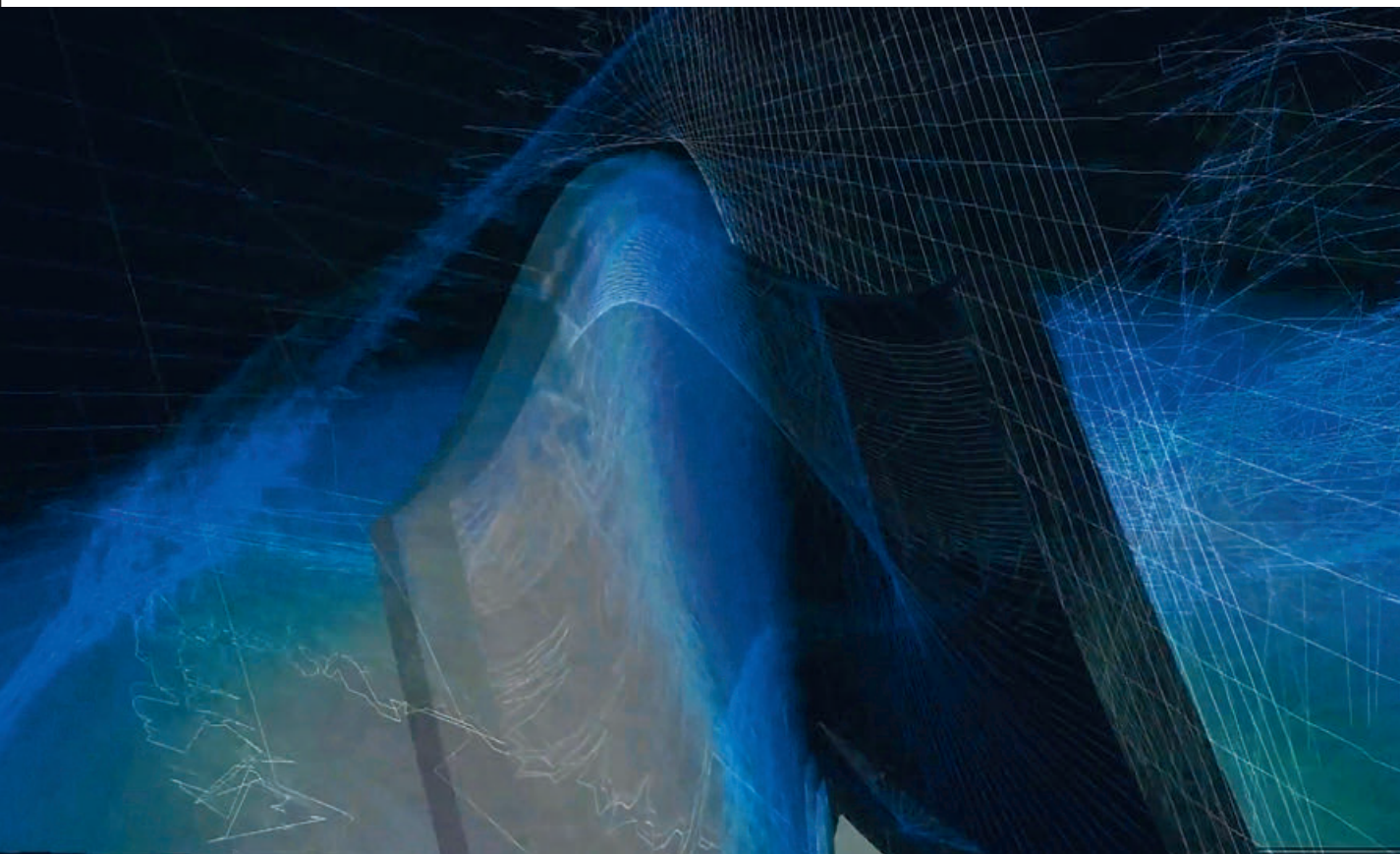
WEHNER TIBOR

LINEÁRIS SZÖVETEK

Vázlat Gyenes Zsolt – Nagy Ákos Par la voie des rythmes –
La déploration sur la mort d'Henri Michaux című művéhez

Ahogy a Henri Michaux emlékére készült videót nézni kezdtem, s futottak a képek a szemem előtt együtt a hanggal, olyan volt, mintha az *öt őselem* futkározna és teremtené meg a világot. Mintha előttem születne a Föld, a tengerek, a tűz, a világmindenség, és bár tudom, hogy ez az elmélet már rég a kémiai elemek felfedezésével jelentőségét multá, mégis mintha hirtelen Arisztotelész világába cseppentem volna, és innen tovább az ezotéria világába, amikor az elemekhez már hozzákapcsolták az égitesteket és a zodiákus jegyeit.

Az embernek az az érzése támad, hogy a zene képileg is megfogalmazódik és fordítva. Vagyis erős köztük az összetartozás, egymást erősítő impulzusok lüktetnek és ötvöződnek a videóban. A zenei hangzás dinamikus változása együtt változik a képfolyammal, a formák és a színek dinamikájával. Egy hálóban vagy és szeretnél kiszabadulni. Körülötted megszületik a víz; szél süvít; fellángol, parázslik, tűzben formálódik a világ, hegyek keletkeznek és omlanak; tágul és zsugorodik a világegyetem, felhők borítanak be mindent, villámok világítanak; kavarodik a levegő, a por; sarkkörü jegek csillognak, fekete lyukak keletkeznek és magukba szippantanak mindent, hogy aztán kiokádják, mint egy anyaöl. Akadályok és leküzdésük. Vörös, rózsaszín és rőt színek; lilák, kékek, sárgák, világos és sötét, formátlan és formált alakzatok alakulnak egymásba. Ezt mind tudják a képek, ezt lükteti, meséli a képekkel együtt a zene. Utazol valahol a világűrben, részt veszel a születés, a teremtés misztériumában, egyszerre vagy belül és kívül. A zene, amely időnként morajlik, máskor felzokog, éles hangon veszekszik, kiabál, visszhangzik; hangok rezegnek és olvadnak össze egymással és a képekkel. Magasba emelnek, érzed, ahogy mind feljebb jutsz velük, aztán szépen visszacsúszol, ringatózol egy darabig, és kezdődik az egész újra, még intenzívebben, még mélyebbre hatóbban, bele a szíved, a gyomrod, a zsigereid legmélyébe. Felemelkedsz, lebegsz, dobál az örvény, víz vagy levegő, nem tudod, egyesülsz a formákkal, a színekkel, a hangokkal. A hangok belőled szakadnak ki, hogy képpé változzanak. Minden alakul, változik, formálódik, mozgásban van, vibrálnak a fények és a hangok. Hallgatod a szférák zenéjét, szinte simogatnak, a színek és a formák magukhoz ölelnek. Zuhansz, valamilyen erő taszít valamilyen irányba. Szívdobogás, egy magzat lélegzik gyors ritmusban az anyaméhben, köldökzsinóron lebeg. Lebegsz. És utazás megint, száguldás, gyors kép-váltások jelölik az utat. Szédülsz. Fékezel. De nem állsz meg. A semmi határán téblábolsz. És már egy űrhajóban keringsz. Hálók öveznek, talán madarak szorultak bele. A gravitációt a beleidben és az

Audiovizuális munka, hibrid video-technika, hifi sztereó hang, full HD, H.264, 10:11 perc, 2020.

agyadban érzed. És újabb őrült repülés falak között. Űrbéli támaszpontok egymás után, sűrűn, mint egy ország városai. Finom szövedékek takarnak el.

Ahogy Henri Michaux-t „s(n)em a táj, a szokások vagy a társadalmi élet érdekli, hanem az ázsiai kultúra és szellemiség, összehasonlítva az európai emberével”, úgy Nagy Ákost sem a zenei hagyományok vonzzák, hanem ennek bázisán egy teljesen új hangzás megteremtése, ahol az elektronikus zenének ugyanolyan fokú dinamikussága és lineáris szövés módja teremődik meg, mint az akusztikus muzsikák esetében. Maga egy interjúban¹ így vall: „A kezdetektől fogva teret engedtem a legkülönfélébb hatásoknak, amelyek nyilván személyes érdeklődésem okán kihatnak művészetemre is, úgymint irodalom, képzőművészet, fizika, csillagászat és anyagtudományok. Ezekre én ugyanúgy zenei hatásként tekintek,

1 Gyenes Zsolt interjúja Nagy Ákos zeneszerzővel – hangról, zenéről, intermédiáról, hibrid megoldásokról, színesztéziáról és ami még előjön, <http://kepiras.com/2020/10/gyenes-zsolt-interjuja-nagy-akos-zeneszerzovel/>

tehát abszolút belső és nem valami külső elemként nézem őket. Zeném alkotása során zenei elemmé válik az inga matematikai és fizikai mozgása is éppen ugyanúgy, ahogy egy távoli milliszekundumos pulzár, az éppen nyikorgó villamosok hangja, a reneszánsz chiaroscuro fény-árny játék technikája és az indonéz wayang bábok sziluettje.” A zene tehát olyan, mint minden jó zene, amely képeket idéz fel vagy képekben fogalmazódik meg, képi formát ölt. Hasonló érzésem volt a videó megtekintésekor, mint amikor gyermekkoromban Sztravinszkijt hallgattam, és történetek elevenedtek meg bennem, „láttam” a zenét, tehát a történeteim a zenéből jöttek elő. Így van ez mindmáig, miközben zenét hallgatok, mindig képeket látok magamban, és gyakran ebből kiindulva születik egy-egy festmény is. Amikor tehát Nagy Ákos az idézett interjúban azt mondja, „a(A) Jóisten multiplex, kevert érzékeléssel áldott meg, tehát *a hallásom bekapcsolja automatikusan a látásomat is* [..], a hang, a zene nálam igen erős szín, fény, képi társításokat hív elő”,² akkor ugyanazt fogalmazza meg, ami velem is (és valószínűleg sokakkal rajtunk kívül) kisgyermekkorom óta megtörténik zenehallgatáskor.

A másik, a vizualitás oldaláról nézve – ha egyáltalán el lehetne választani a kettőt, zenét és képet – mintha a képfolyam szülné a zenét, mintha a képek beszélnének egy sajátos zenei nyelven: *a vizuális folyamat valamilyen történetet*, és ezt a történetet meséli el, miközben előttünk történik egy képfolyam formájában, a zene nyelvén, azaz hangsorok formájában. Így van ez akkor is, amikor képeket nézek, főleg elvont műveket: egy-egy szín vagy forma képes belőlem különböző hangokat, dallamokat kicsalni, kisebb erőfeszítéssel akár el is tudnám énekelni az adott képet.

Amikor hibrid művészetéről beszélünk, akkor két vagy több terület összekapcsolódására, egymásra hatására, sőt, ezekből kiindulva egy új, határterületként is értelmezhető műfaj létrejöttével kell szembe-sülnünk. A legújabb technikai megoldások, például Gyenes-Nagy szerzőpáros Michaux emlékére készített videója esetében az audiovizualizáció területén mozgunk. Nagy Ákos és Gyenes Zsolt videója az álló- és a mozgókép, valamint a hang különböző irányú együttmozgására, átváltozásaira, kölcsönhatására épül. Egy új, összetett művészeti nyelv teremődik itt meg, a zene szövete összefonódik a képi szöveggel. Miközben a zenei folyamat és a képfolyam külön-külön is „érvényes”,³ együtt – új minőséget teremtve – új műfajként debütálnak. Ez azonban korántsem értelmezendő valamiféle illusztrációként. Sem a zene, sem a mozgókép nem a másik illusztrációja, hanem a kettejük egybeforrásából kialakult együttesük alkotta sajátos műfaj, a maga metafizikus valóságával.

Szombathy nagyon pontosan érzékeli Gyenes egyik kiállítása kapcsán – és azért is idézem, mert Nagy Ákosra ugyanígy vonatkozatható, – hogy a művész „a médiumok nyelvi metamorfózisát tanulmányozza elektronikus, digitális eszközökkel”, és egyúttal rámutat arra, „hogy a képből hang, a hangból pedig kép nyerhető ki, miközben az alapinformáció számbeli értéke rendre azonos.”⁴

2 Uo. Kiemelés a szerzőtől.

3 BABINSZKY Csilla kifejezése az adott vonatkozásban = Uő, *Interferencia - A vizuális praxis verbális kihívásai, a művészi kommentár*, <http://kepiras.com/2020/11/babinszky-csilla-interferencia-a-vizualis-praxis-verbalis-kihivasai-a-muveszi-kommentar/>

4 SZOMBATHY Bálint, Szinkronia – Gyenes Zsolt kiállítása, Magyar Műhely Galéria, 2010. XI. 18-XII. 10., Új Művészet, Budapest, 2011, 47.

Hasonló folyamatok a régmúltban is voltak, például a zene a tánccal (és a munkafolyamat ritmikájával) egy műfajt alkotott. Szilágyi András fizikus-evolúcióbíológus hívja fel a figyelmet, hogy sokezer évvel ezelőtt vált el a zene a tánctól: a zene formalizálódott (harmóniát), és önálló jelrendszerként jelent meg.⁵ A történelemben mindig is voltak nagy váltások a zenében és a képzőművészetben, a terc például „a reneszánsz előtt disszonánsnak számított, míg mára teljesen bevett, szép, konszonáns hangközként tekintünk rá.”⁶ A kreatív és kísérletező alkotó tudatosan sérti meg a bevett szabályokat, és szükségét érzi és képes is rá, hogy a régeből kiindulva vagy azt átlépve újat teremtsen. A kulturális ízlésváltás tehát gyakorta bekövetkezik, és az új előbb-utóbb kiköveteli magának a helyet.

A Gyenes-Nagy páros által Henry Michaux emlékére megalkotott videó a fentieket jól reprezentálja. Mind hangzásvilágában, mind képiségében azonos önmagával, azaz egymásba fordítható. A szerzők a korszerű médiumok – különösen a digitális kép és hang – összejátszásának problematikáját a maga összetettségében értelmezik, mondhatjuk Szombathyval együtt.

Végül, hogy a kép és a hang azonosulási képességét érzékeltessem, idézem *Ütközések* című versemet⁷ illusztrációként:

hatalmas festményeken a színek
összeütkeznek áthatolnak egymáson
glissandószerű átmenetekkel
formálódnak úgy ahogy egy hangszeren
két határhang között az összes
rezgésszám értékű hang megszólal
például Elliott Carter üstdobjain
amikor a tremoló egyszerre több
hangolási rendszernek megfelelően
és a magasabb dinamikájú ütés
zengését kihasználva indul

ugyanilyen a hangszínek kifinomult játéka
a mesternél aki hasonlóan belekomponálta
az együttes rezonanciát a vásznaiba
s akit úgy hívnak *Marc Rothko*

LÁNG ESZTER

5 STUMPF András, *Ezért imádják a nők a zenész pasikat – evolúciós hasznát hajtott a zene az őskorban*, <https://www.valaszonline.hu/2020/11/06/ezert-imadjak-a-nok-a-zenesz-pasikat-evolucios-hasznat-hajtott-a-zene-az-oskorban/>

6 Uo.

7 LÁNG Eszter, *Ütközések*, Nagy Ákos ihletésére, <https://ujkafe.website/?p=93083>

„NEM VOLT EGY KÖNNYŰ, LOGIKUS ÚT”

Interjú Nagy Pállal, a Magyar Műhely egyik alapítójával

Nem először járok Párizsban és ebben a kedves Párizs melletti külvárosban sem, ahol Nagy Pállal találkozom, a Magyar Műhely egyik alapítójával. Magyar és francia nyelvű könyveiről beszélgettünk, az anyanyelv soha ki nem száradó fácskájáról, és egy remélhetően hamarosan megvalósuló kutatószobáról.

– *Mi lenne, ha ma bejelentené, találtak egy égi autópályát, ami a Mars mellett megy és a kis, zöld lények azon mennek nyaralni? Ezt azért kérdezem, mert rengetegszer kerülhetél váratlan helyzetbe, fel lennél-e készülve egy ilyen helyzetre is?*

– Felmennék rögtön erre az autópályára. Még gyalog is vagy stoppolva, mert nem lenne holdbéli csónakom, mint Weöres Sanyikának.

– *Azt hogy csinálod, hogy mindig úgy tűnik, mintha mindig talpra estél volna? Mindig feltaláltad magad, úgy tűnik, beilleszkedtél, volt egy francia feleséged, megtanultad a nyelvet, vannak itteni barátaid. Mi kellett ehhez?*

Az első, amit erre mondanék, hogy nem volt könnyű. Nehogy azt hidd, hogy ez egy könnyű, logikus út, ahol az ember csak sétálgat és maguktól megtörténnek a dolgok. Mindezért a kincsért, amit begyűjtöttem, keményen megdolgoztam, időnként meg is szenvedtem, de sikerült, mert azoknak az embereknek ez általában sikerülni szokott, akik kitartóak és komoly célt tűznek ki maguk elé. Velem nem ez volt a helyzet, mert eszem ágában sem volt '56-ban eljönni Magyarországról, de úgy alakult a dolog – erre most nem térek ki –, hogy kénytelen voltam, ha életben akartam maradni. Attól a pillanattól kezdve arra állítottam be magam, hogy sok váratlan, kellemes vagy kellemetlen dolog fog érni, de én ezeket kibírom. Egy olyan családból származom, ahol ez természetes volt. Nagyon büszke vagyok nagyapámra, aki szilágysági származású, árva és hitvány gyerek volt, de összeszedte magát, és annyira sokat dolgozott, gondolkodott, cselekedett, hogy annak idején – a húszas, harmincas években vagyunk – 83 éves korában halt meg. Én most 86, de illik is, hogy túléljem őt legalább valamennyivel, mert a mai korban tovább élnek az emberek.

Gondolkodtam már a problémán. Az egyik magyarázat az, hogy vannak országok vagy országrészek, ahol szívós emberek élnek. Közismert a japán példa, ahol van egy régió, ahol közel 100 évig élnek

az emberek. Meggyőződésem, hogy a Partium igen jó része Magyarországnak a kettősség miatt: Erdély és Magyarország határán van és arrafelé igen kitartóak az emberek.

- *Amikor egyeztettük a találkozásunkat, elég nehezen találtunk szabad időpontot. Rengeteg találkozó van, programokra mérsz, barátokkal találkozol, lehet, hogy aktívabb vagy, mint én, pedig jó pár évvel fiatalabb vagyok.*

- Nem biztos, hogy aktívabb vagyok, de igyekszem. Ennek az a magyarázata, hogy majdnem három hónapig karanténban voltunk bezárva, tehát elmaradtak azok a találkozók, amik havonta ismétlődtek volna magyar és francia barátokkal. Megpróbálok behozni azt, amit a Covid miatt elmulasztottam.

- *Ha be lehet.*

- A találkozásokat be lehet hozni. Zárójelben hadd jegyezzem meg, hogy az egyik legnagyobb problémám itt Franciaországban az, hogy a franciák és a magyarok barátságáról vallott koncepciója abszolút nem fedi egymást. A franciák számára a barátság nem ugyanazt jelenti, mint számunkra, és ez nagyon hiányzik, mert fiatal korom óta a barátságot majdnem olyan fontosnak tartom, mint a szerelmet. Az én életemben mindig nagyon fontos volt a barátság, és nagyon sok barátom volt. Sajnos nagyon sokan meghaltak. A legújabb könyvemben lesz egy ilyen fejezet, hogy elégia egy címlistához, ahol azokról a barátaimról írok 1-2 oldalt, akik neve mellé a noteszomban keresztet kellett rajzolnom. Sajnos annyi van, hogy nem is tudom felsorolni őket; Horváth Elemér amerikai íróbarátomon át Vitéz Gyurkán, Bakutz Józsefen, Papp Tiboron keresztül nagyon sok halott barátom van. Erről Horváth Elemérnek van egy nagyon szép verse, azt mondja benne, hogy halottaim vannak a Földön.

- *Korábban beszéltél nekem a tervedről, miszerint egy kutatószobát szeretnél létrehozni, ahol a Magyar Műhely számaint és hozzá kapcsolódó könyveket lehetne olvasni.*

- Két dolgot mondanék ezzel kapcsolatban. Az egyik elég szubjektív, és már többször elmondtam neked; az a véleményem, hogy Magyarországon az avantgárdnak elég nagy hagyományai vannak Kassáké óta, ennek ellenére nagyon kicsi a visszhangja és nagyon kevesen ismerik. Még kevesebben ismerik a mi avantgárdunkat, holott mint azt te most már tudod, de talán a madarak is csiripelik, mi részt vettünk az európai avantgárd 1960-as 1970-es éveiben jelentkező óriási hullámán. Számunkra az avantgárd nem izmus, hanem egyfajta magatartás. Mindig van újabb avantgárd hullám. Már a középkori magyar irodalomban is volt avantgárd hullám. Mondok neked egy avantgárd szellemű magyar író: Szenczi Molnár Albert (1574-1634). Ha megnézed, kit és miért tartunk avantgárdnak: nyelveket tudott, külföldre utazott, több nyelven írt, új műfajokat talált ki, fordító szemináriumot szervezett, ő maga is sokat fordított. Ő a kor egyik nagy avantgárd írója volt. Tandori lefordította két latin nyelvű kúbusát, és az megjelent magyarul. Ez a szubjektív oka.

Az objektív ok az, hogy véleményünk szerint az avantgárd szorosan hozzátartozik az irodalomhoz. Sőt, az egyik nagyon lényeges alkotórésze. Azt a kicsit gyerekes példát szoktuk mondani, hogy ha az irodalmat egy nagy tortának képzeljük el, akkor az avantgárd igenis a torta egy nagy szelete. És amelyik irodalom ezt nem veszi tudomásul, az lemarad és rengeteget veszít. Tehát egyáltalán nem arról van szó, soha nem

mondtuk és tiltakozunk az ellen, hogy mi kizárólag az avantgárd irodalomra esküszünk. Mi arra esküszünk, hogy az avantgárd irodalom része, természetes és fontos része az összes irodalomnak. Na most, ha ezt a két szempontot figyelembe veszem, akkor persze hogy szeretném, hogy Magyarországon is jobban ismerjék az avantgárdot, természetes módon befogadják, és ne kelljen szégyenkeznie egy fiatal írónak se amiatt, hogy ő avantgárd verseket ír, ne szoruljon a margóra. Ennek egyik következménye az, hogy meg kell ismertetni az avantgárd irodalmat. Hogyan lehet megismertetni egy irodalmi mozgalmat? Úgy, ahogy te megismerted az Oulipo-t (*Ouvroir de littérature potentielle*, francia kísérleti irodalmi műhely), vagyis hallottál róla, megvetted a gyűjteményes kötetüket, keresed a kiállításuk katalógusát, tehát ismerkedsz vele. Ezt itt megteheted. Ugyanezt meg kellene tudnod tenni Budapesten is. Tegyük fel, hogy valaki a Magyar Műhely iránt érdeklődik, mi volt ez a folyóirat; akkor legyen lehetősége bemenni egy nagyon egyszerű, szerény kutatószobába, ahol van 1000 könyv: Bujdosó Alpár, Nagy Pál, Papp Tibor idevonatkozó avantgárd művei és könyvek, amiket sokszor azoktól a világhírű avantgárd íróktól kaptak, akikkel együtt felléptek Párizsban, Berlinben, Amszterdamban vagy Velencében. Ha már ilyen sokat beszéltünk róla, Gherasim Luca neve jut eszembe, akitől szintén van dedikált könyvem. Ha egy fiatal író bemegy a kutatószobába, ott legyen egy teljes Magyar Műhely gyűjtemény. Magyarországon egyetlen teljes Magyar Műhely gyűjtemény van a Széchenyi Könyvtárban. Most már szerencsére fent van a digitalizált verzió is, azt is meg lehet nyitni.

A konkrét elképzelésünk tehát az volt, hogy a Petőfi Irodalmi Múzeumban vagy annak egy jövőben kialakítandó újabb szárnyán kapjon a Magyar Műhely egy szobát, ahol ott van ez az 1000 fontos nyugati könyv angolul, franciául, németül, magyarul, románul, kínaiul, és ott lehessen tanulmányozni a lap történetét.

- *Az valóban nagy hiátus, hogy az átlagembernek nincs lehetősége megismerkedni nemcsak a Magyar Műhellyel, hanem a többi fontos lappal és irányzattal sem.*

- Nem is feltétlenül rosszindulatból van ez így. Tegyük fel, hogy XY barátunk rendez egy kiállítást vagy bemutató est sorozatot a videóköltészetről. Fűt-fát meghív rá, amerikaiakat, eszkimókat, kínaiakat, csak Párizsból nem hív meg senkit, pedig vagyunk itt is egy páran, akik a videóköltészet úttörői közé tartozunk.

- *Talán azért is van ez, mert franciául kevesen beszélnek az angolhoz képest, és az embereknek nem jut eszükbe Párizs. Mutattad nekem a p'ART videokazettákat, én úgy tudom, Magyarországon csak az Artpool-ban lehet őket megnézni.*

- Néhány van belőle Magyarországon, de eldugva a polcokon. Még annyit teszek hozzá, hogy egyáltalán nem vagyunk vérig sértve vagy elkeseredve, sajnos ezt természetesnek találjuk. Még egy fontos adalékot tennék hozzá: kutatásaim közben kezembe került egy repertórium, amely felsorolta a franciául megjelent avantgárd folyóiratokat 1870-től. Ezt a repertóriumot megtalálhattam volna a nemzeti könyvtár-

ban, de nem találtam meg, hanem van egy modern francia kiadó, a Jean-Michel Place. Nagyon érdekes könyveket ad ki, és reprint kiadásban megjelentette ezt a gyűjteményt is, amiből kiderül, hogy 1870-1920 között Franciaországban 375 avantgárd folyóirat jelent meg. Fel tudsz nekem sorolni 375 magyar avantgárd folyóiratot?

- *375-öt nem biztos...*

- Itt van a kutya elásva. A franciáknak mindig természetes volt, hogy van avantgárdjuk. Legtöbbször úgy is tekintettek az avantgárdra, hogy az egyfajta mozgás, a modernizmus újabb hulláma. Ilyen egyszerű.

Azért se vagyunk túlságosan elkeseredve, mert a Műhely szerkesztői és szerkesztőtársai jó része két nyelven írt. Mivel itt éltünk Párizsban, mindig írtunk magyarul, és nem is nagyon szerettük azt a pár író, aki nyelvet váltott és elfelejtett magyarul. Nem lehet az anyanyelvet elfelejteni, ez is legenda. Nem lehet elfelejteni az anyanyelvet, annál is inkább, mert az agyban nem ugyanaz az agyi központ tanulja meg az anyanyelvet és az idegent. Ez két külön központ. Mi elég jól megtanultuk a befogadó országunk nyelvét, történetesen a francia nyelvet. Elég korán, már a hetvenes években írtunk és publikáltunk franciául, és ma azt kell mondanom, hogy a francia munkásságunkat jobban megbecsülik a franciák, mint a magyarok a magyart. Éppen most van arról szó, hogy összegyűjtik a d'atelier-t és a d'atelier köré csoportosuló írók munkáit, hogy egy nagyon híres alapítványnál a franciák elhelyezzék. Ők itt tartanak.

- *Aki nem tudná, amellet, hogy megjelentettétek a Magyar Műhelyt magyarul Párizsban, amellet d'atelier néven francia nyelven is indítottatok újságot.*

- Ez a folyóirat nem magyar műveket közvetített, bár az is van benne itt-ott, azt francia íróbarátainkkal csináltuk, és emellet még 12-15 külön kötetet is megjelentettünk olyan francia íróktól, mint Michel Deguy, Jacques Roubaud, Philippe Dôme...

- *Miért volt fontos, hogy megmaradjon a magyar nyelvű vonal is? Én, ha Párizsban élnék, és francia barátaim lennének, nem tudom, hogy megtartanám-e a magyar nyelvet az írásban.*

- Ez régi beszédtema közöttünk. Ne haragudj, hogy nem veled értek egyet, hanem Joyce-szal, aki azt írta, ha tudna, 8 nyelven írna, de nem tudott jól, csak 2-3 nyelvet. Én, ha tudnék hat nyelvet, akkor hat nyelven írnék. Adva van egy nyelv, ami az anyanyelvem. Azt is tisztáztuk, hogy nekünk, '56-osoknak kicsit más a viszonyunk a nyelvhez, az országhoz, mint nektek fiataloknak, és ez természetes is. Tehát adva van egy nyelv, amit tudok, nem felejték el. Én egyébként francia tanár vagyok civilben, tehát még diplomám is van arról, hogy jól tudok franciául. Francia feleséggel éltem 23 évig házasságban, és tőle is sokat tanultam. Tehát az anyanyelvem mellé, amit jól tudok, begyűjtöttem egy másik nyelvet, ami szinte második anyanyelvemmé vált, és egy kicsit tudok angolul is, de angolul csak Joyce-ot tudom olvasni, mert az ő mondatai annyira szaggatottak, hogy a szavakat kell olvasni, nem az összefüggő szöveget.

- *Igen, mondtad, ő mennyire fontos író neked. De nyilván csak kötekedésből kérdeztem az előbb, hiszen én is magyarul írok elsősorban, magyarul gondolkodom. Viszont mondtad, hogy voltak, akik azt mondták, kiszáradt az anyanyelvi fájuk, és nem írtak többet magyarul.*

- Éppen nekem is eszembe jutott ez. Erről már régen beszélgettünk. Az új francia antológiám második kötetében részletesen foglalkozom az írók egynyelvűségével, anyanyelvével, nyelvcserejével. Elsőként Dormándi László jut eszembe, aki jó nevű magyar író volt a harmincas években, aztán a fasizmus elől a franciákhoz menekült. Magyarországon írt 10-15 regényt. Itt, Párizsban rájött, ha magyarul ír, nem lesz két olvasója se, ezért fájó szívvel elhatározta, hogy nyelvet vált. Elég jól megtanult franciául, és azontúl franciául írta a regényeit, mégpedig olyan sikerrel, hogy egyik első regényéről maga Alain Robbe-Grillet, a nouveau roman híres szerzője írt dicsérő kritikát, miszerint ez az új regénystílus egyik őse. Domándi olyan lecsupaszított franciául tudott csak, amihez a francia írók elértek. Legnagyobb meglepetésemre, amikor a helyzet odahaza megváltozott, újra magyar regényeket írt. Mint francia regényíró híres lett, és visszatért Pestre. Ennek rendkívül sok összetevője van, én egy olyan magyar író ismerek, aki franciául is jó író lett: Gáspár Lóránt. Ő szintén eléggé lecsupaszított francia verseket írt, de azok kitűnőek. Ehhez azt kell hozzátennem, hogy Chomsky, a híres amerikai nyelvész ezzel rengeteget foglalkozott, és mivel azok közé az avantgárd írók közé tartoztunk, akik azt mondták, nem csak az irodalmat és a nyelvészetet kell jól ismerni, hanem a szociológiát, a történelmet, a pszichológiát stb., hogy igazán jó művet hozzunk létre. Mi Chomsky-t szinte kötelező olvasmányként olvastuk. Az ő elmélete a nyelvi kompetencia, amely nagyon leegyszerűsítve abból áll, hogy a nyelvi kompetencia akkor kezd kialakulni, amikor a szüleid elkezdnek beszélni hozzád, és kb. 20-21 éves korodban megszilárdul. Ezért van az, hogy 20-21 éves kor után minden ember nehezebben tanul meg egy idegen nyelvet. Ha valaki meg akar tanulni igazán jól egy idegen nyelvet, annak lehetőleg 20-21 éves kora előtt kell megtanulnia. Gáspár Lóránt esetében ez adva volt, mert ő 20 évesen mondta, hogy kiszáradt az anyanyelvi fácskája. Én azt gondolom hogy ez hülyeség. Csak akkor szárad ki, ha egyáltalán nem locsolod. De akkor minden fa kiszárad!

- *Te akkor is tápláltad az anyanyelvi fácskádat, amikor nem nagyon lehetett, a szocializmusban Magyar Műhelyt küldtél Budapestre, antológiákról egyeztetted, voltak a Magyar Műhely találkozók, rengeteg szalon kapcsolódtál.*

- Ez igaz, de mi párhuzamosan csináltuk. Amikor mint nyomdászok a Magyar Műhelyt saját kezűleg előállítottuk egy román barátunk nyomdájában, akkor már franciául is írni kezdtünk, nemsokára megszületett a d'atelier francia folyóirat, és ha jól tudtam volna angolul meg spanyolul, akkor 4 nyelven folytattam volna a munkámat, tehát ez nem vagy-vagy választás volt. Ma is büszke vagyok rá, hogy kétnyelvű író vagyok, és tudományos szöveget éppen olyan jól tudok írni franciául, mint magyarul. Az az '56-os nemzedék, amely egy győztes forradalom után - amit aztán egy külső hatalom katonai erővel lever - Nyugatra menekül, hogy az életét mentse, ennyivel tartozott ennek az országnak, hogy nem felejtje el a nyelvét, és amit tud, megtesz érte, és ezt mi meg is tettük. Megtettük úgy, hogy amikor az országban olyan írók nem jelenhettek meg, mint Kassák Lajos, Weöres Sándor vagy Jékely Zoltán, akkor a Magyar Műhely mindig nyitva állt előttük.

KULCSÁR BALÁZS

ALIBI

*A Nagykáta-Erdőszőlő
Nemzetközi Művésztelep kiállítása,
augusztus 20-28.*

Az alkotótábor ezen a nyáron immár tizenhatodik alkalommal került megrendezésre a Nagykátához tartozó Erdőszőlőn. A művésztelep és a kiállítás hívószava, illetve címe az „alibi” volt. A szó jogi jelentése: „Bűncselekmény elkövetése idején másutt, nem a tett színhelyén való tartózkodás”, a hétköznapiakban pedig „Ügyesen kiesztelt mentség, ürügy egy mulasztásra, illetve ennek igazolására.”

A járványhelyzetben a meghívott művészeknek eleve mentségük (alibijük) volt arra az esetre, ha nem vesznek részt a művésztelep munkájában. A részvételi szándék kifejezetten pozitív volt, végül a következő névsor állt össze: Bartus Ferenc, Besenyei Zsuzsa, Bíró Botond, Cservenka Edit, Dér Virág, Dolan György, Dóró Sándor, Kerstin Franke-Gneuss, Fejős László, Uta Heinecke, Arkadiusz Ignaszak, Kácsér László, Lipták Ágnes, Miguel Mothes, Pika Nagy Árpád, Nayg István, Németh Tamás, Orsós Bence, Palkó Tibor, Petrla Ferenc, Pomothy László, Sebestyén Zoltán, Szitás Bernadett, Taskovics Éva, Jozef Tihanyi, Varga József, Wágner Edina, Ivo Weber, Zirczi Judit.

KVANTUM-ANOMÁLIÁK

Szakállas Zsolt kiállítása,
szeptember 3-18.

ÖNVALLOMÁS

A festés számomra több, mint önkifejezés. Szenvedély, ahol nemcsak a mindennapi dolgoknak van helyük, hanem azoknak is, amelyek mélyen lapulnak a tudatalatinkban. Ide sorolnám az abnormalis történeteket is. A lélek készen áll, hogy a legkülönfélébb képzeleteinket összegyűrje valami mássá és aki képes megidézni ezt a „másságot”, annak szó szerint csodában van része. Miért is van erre az eljárásra szükség?

Hogy kizökkenjünk a fizikai létből, mely leदारalna minden útjába esőt. Furcsa egybeesések, tévelygések, álmok és örület, leleplezés; ezek a tényezők honosodnak aztán meg a művészetemben.

MŰVEK ÉS MŰ-UGRÁSOK

Baji Miklós Zoltán képzőművész
kiállítása, szeptember 24. – október 9.

2013 után ismét önálló kiállítással jelentkezett a Magyar Műhely Galériában Baji Miklós Zoltán képzőművész. A 2010-es években, a jászberényi művésztelepen festett nagyméretű táblaképeket, a békéscsabai tanyán készült akvarelleket és rajzokat, valamint a legújabb téglaszobrokat tárta a közönség elé. Legutóbb 2019-ben Békéscsabán, a Munkácsy Mihály Múzeumban láthattuk BMZ műveit, amikor *Műugrás a Metafizikai Térbe* címmel sorakoztatta fel alkotásait, míg a 2020-as év őszi heteiben a *Műugrás az M és az F térbe* címmel, vagyis a Metafizikai Térbe és Földi Térbe való elrugaszkodásának műalkotásokba foglalt tanúit rendezte kiállítási kollekcióvá. A tárlat látogatója a BMZ-életmű korábbi alkotószakaszainak és termésének ismeretében, de ismeretlenül a terembe lépve is azonnal felismerhette, hogy nem a klasszikus műugrás-formációkból eredeztethetők a műegyüttes címben megjelölt összefogó jegyei, hanem a mű és az ugrás szavak, illetve fogalmak egymás mellé rendezése, laza összekapcsolása révén megjelölhető és kibomló szimbolikus művészeti ügyekből.

Ezek a szimbolikus művészeti ügyek korábban is központi jelentőségűek voltak, és napjainkban sem vesztek fontosságukból BMZ univerzális és szintetizáló jellegű művészeti tevékenységében. Az univerzalitást és a szintetizáló törekvések jelenlétét tanúsítja, hogy ez az alkotó a festészet különböző területeit – így például a táblaképfestészetet és az akvarellfestészetet –, a grafikai műnemeket és a szobrászatot – a kisplasztikák és a kis szobrok, a kiállítási kompozíciók, valamint az installációk szféráját –, és az akció- és performansz-tartományokat is bejárja. A progresszív művészeti küzdelmeit évtizedek óta Békéscsabán és térségében vívó alkotó a művészeti ágazatokat és a kifejezőeszközöket műveivel harmonikusan, szervesen kapcsolja össze azért, hogy a nyers és a cizellált kifejezésre egyként fogékony művé-

szi világát végül egységessé avatott, hol hagyományos, máskor meg rendhagyó műtárgyakba, egyedi és eredeti formarendbe illesztett, leleményes kompozíciókba foglalhassa. A különös anyagok és a szokatlan metódusok, a meglepő eszközök alkalmazásával a valóságra utaló konkrét motívumokat – mint például a téglaszobrok emberalakjai –, pontosan felismerhető vagy elmosódó, csak jelzésszerűen megjelenő szimbolikus jeleket és vizuális toposzokat – mint a kereszt és a keresztre feszített Krisztus alakja – jelenít meg, míg esetenként észrevétlenül lép át a természetbe, az emberre konkrétan már nem hivatkozó festői és grafikai önértékek szabad alkotói inspirációknak kaput nyitó birodalmába.

A Magyar Műhely Galéria tárlata festészeti-grafikai együttesének megközelítéséhez adhattak kulcsot Sturcz János művészettörténész tíz évvel ezelőtt feljegyzett megállapításai, amelyekkel a kitűnő szakember arra hívta fel a figyelmet, hogy az ősmagyar természetvallás és a sámánizmus elemei mellett BMZ művészetében a személyes emlékezés újabb szimbólumaként megjelent a kereszt is, amely jelzi BMZ újabb, érett műveinek alapvető szemléletváltását, amelyet „a korai öndestruktív, beavató akciók olykor provokatív jellegével szemben egyre erősebb tolerancia, az emberek és a különböző vallások iránti növekvő megértés, szelídség és szeretet jellemez.” A mitikus múltat faggató, az emberi kultúra hajnalára visszatekintő BMZ-művek után e képi megjelenítések a kétezzer éves Krisztus-történetre hivatkoznak, vagyis regisztrálható, hogy a 2010-es években az egyetemes művészet legfontosabb, évszázadokon keresztül központi jelentőségű toposza: a kereszt és a keresztre feszítés fájdalmas, tragikus jelene vált központi képi problematikává BMZ munkásságában. Az a szimbólum tűnt fel és tért vissza művek hosszú sorában, amelyet a XX. század művészete mintha egyre inkább felejtésre ítélt volna, s amelyet az új évezred művészetében egyes európai körökben immár anakronisztikusnak minősítenek. Pedig a keresztben, a keresztre feszítés példázatában kicsúcsosodó fájdalmas történet üzenetének ereje,

s legfőként aktualitása nem vesztett semmit érvényességéből, sőt, elmondható: soha nem volt fontosabb ez a képi jelenés és jelentés, mint napjainkban – s ezt tanúsítják BMZ ebben a tartalmi-szimbolikus körben megalkotott, hol expresszív, hol lírai szölamokat megszólaltató vásznai, akvarelljei és grafikai lapjai is.

A tárlat másik súlyponti műegyüttese – amelyhez a festmények és grafikák köréből egy kereszt kisplasztika-variációkból felfűzött installáció vezetett át – az archaikus testtartások jegyében sorozattá érlelt, a B-30-as blokk-téglából alakított életnagyságú téglaszobrok kollekciója volt. E robotszerű, merev felépítésű, valamiféle militáns fegyelmet sugárzó figurák karjai – ellentétben a korpuszok kitért karú, védtelenséget és elveszetséget

tolmácsoló alakjával – engedelmesen a test mellé simulnak, és a lábak is mozdulatlanok: függőleges tengelyüket nem zavarja meg a kontraposzt, és így a görög szobrászat virágkora óta feléledt plasztikai mozgalmasság sem hatja át ezeket a műveket. BMZ e legújabb, a 2010-es években kibontakozó alkotóperiódusának plasztikai műveit szemlélve az anyagválasztás, illetve az anyag-lemény – a téglá – kapcsán meglepődésre nem volt semmi ok: voltaképpen terrakotta – az embert a legősibb időktől elkísérő égetett agyag – munkákkal álltunk szemben, amelyek a kezdeti, az egy-egy téglahasábból alakított portrékat, büsztöket (majd ezeket nagyobb tömegben installáció gyanánt felsorakoztató kompozíciókat) követően szerkesztett-épített, tulajdonképpen

az előre gyártott, szabvány téglá elemekből összeállított, nagyméretű, életnagyságú, vagy annál nagyobb figurális alkotásokká formálódtak. Anyagválasztásával, anyagalkalmazásával és az ezzel szorosan összekapcsolódó technikai kivittel tehát BMZ egy nagy és mély tradíciót életet, éltet tovább, és egy nagy és mély tradíciót újjított, újít meg.

BMZ egymásra ültetett, súlyos B-30-as blokktegla elemeket – amelyeket, elvégre a súly diktál –, a statikai okok és a gravitáció törvényei (és biztonsági szempontok) miatt meghatározott helyeken rejtetten egymáshoz kell ragasztani, illetve össze kell kapcsolni. Határtalan nyúlványok, korlátlan téri elágazások és burjánzások kialakítására nem alkalmasak a téglák, így a tömörszerű megjelenés, az inkább zárt, mint nyitott plasztikai rend az anyaghasználatból eredő sajátosság. Nagyon fontos mozzanat viszont, hogy szoborépítő elemeit a művész nem hagyja érintetlenül, hanem elvétellel – mint a kő-

faragás során – alakítja, illetve megbontja, és így változatos felületképzésre nyílik lehetősége. A téglá egyes határoló síkjain a zárt felület megbomlik, és a belső térháló-szerkezet láthatóvá lesz – így szövvényes belső terek tárulnak fel.

A téglahasáb, a téglatest faragása révén egyszersmind tompulnak a merev, szögletes formák, oldódnak a monoton síkok, s ívekkel, hajlékony palástokkal, homorú és domború testeket, testrészeket övező körvonalakkal dúsul az elemrendszer. Az anyag és a technika által az elem-egyhangúság ellenére teremtett plasztikai forma változatossága és gazdagsága mellett a mindezzel összhangban megjelenített tematika, illetve gondolati tartam – az egyre uniformizáltabb emberre utaló jelentéskörök élesztése –, illetve e tartam plasztikai eszközökkel élő megtestesítése ezeknek a munkáknak a lényegi eleme.

Mintegy két évtizede, BMZ egyik gyulai kiállítása kapcsán jegyezhetjük fel, hogy ez a művész anyagválasztásá-

ban és eszközeiben, formatelemzésében és tömegképzésében, komponálásmódjában és kifejezésében is egyedi és megdöbbentő. A hatóerőkben, effektusokban oly gazdag és erőteljes művei elmoszák a köznapi és a művészi, máskor világosan megmutató határvonalát: a különös esztétikai kategóriáját a konvenciókat lerombolva, öntörvényűen kreálja meg.

A technikai civilizáció jelentéssel felruházott rekvizitumai és a primitív korok nyelvezetének, motívumvilágának egyesített, együttes felvonultatásával készült installációi, objektjei, és a firkálásszerű, kusza, egymás mellé rendelt formákból rajzolt-festett kompozíciói archaikus kultúrák atmoszféráját, jelenségeit, jelenségvilágát utalásszerűen idézik meg és fel, egyszersmind dekoratív kompozíciói az elvontságokkal felelő formákat helyezik középpontba.

A BMZ által képviselt művészi koncepció megalapozottságát és következetességét igazolandó ezek a tételek és megítélések eme 2020-as budapesti tárlat kapcsán is fenn kinyilváníthatók, hangoztathatók voltak.

WEHNER TIBOR

MUNKATÁRSAINK

ARANYI LÁSZLÓ

Keszthelyen született 1957-ben. Több irodalmi lap közölte verseit. Néhány esztendőn át az akkor még párizsi Magyar Műhely szerzője is volt. Angol nyelvterületen is rendszeresen publikál alternatív, avantgárd lapokban. Régi tagja a Magyar Írószövetségnek.

BÁLIND VERA

1984-ben született a szerbiai Rumán. Tanulmányait az ELTE BTK művészettörténet szakán végezte 2010-ben. 2016 óta 3D-grafikusként dolgozik.

BÍRÓ JÓZSEF

Budapesten született 1951-ben, költő, performanszművész. 1975-től rendszeresen publikál verseket. Egyéb műfajai: vizuális költészet, műfordítás, kispróza, kritika, grafikai művészet. 1987 óta művészi előadásokat tart, akciókat hajt végre.

EGYRE MÁRKI

1982-ben született Miskolcon. Első budapesti kiállítását 2010-ben rendezte. 2015 óta a Magyar Képzőművészeti Egyetem hallgatója. 2008-tól jelenteti meg különféle szamizdatjait.

FAZEKAS ZOLTÁN

1969-ben született Budapesten. 1996-tól vízilabda játékos Olaszországban, majd edző. A nyolcvanas évektől foglalkozik fotózással, rövidfilmművészettel és installációs műfajokkal. 2006 óta tagja a Canecapovolto művészeti csoportnak. A segítségével több magyar művészt és producert hívtak meg filmfesztiválokra és rendezvényekre Sziciliába.

KOMOR ZOLTÁN

1986-ban született Debrecenben. A bizarro fiction magyarországi képviselője; író, képző- és zeneművész. Első könyve *Mesék Kaptárvárosból* címmel 2010-ben jelent meg. A József Attila Kör tagja, a Katapult Kortárs Alkotói Oldal főszerkesztője. Angolul két kötete jelent meg.

[KOPÁCS] KOVÁCS MIKLÓS

1961-ben született Mezőtúron. A Bokros Péter által szervezett INCONNU csoporthoz 1979-ben csatlakozott Szolnokon. Részt vett az ellenzéki művészcsoporthoz akcióiban, kiállításain. Munkái az Artpool archívumában is megtalálhatók. A rendszerváltást megelőzően egyik alapító tagja volt Krassó György Magyar Október Pártjának.

KULCSÁR BALÁZS

1980-ban született Budapesten. Író, festő, fotográfus. 2003 óta állítja ki absztrakt témájú képeit. Legutóbbi kötete a *Párizs-Budapest-metró* 24 beszélgetést tartalmaz művészekkel. Jelenleg videóinterjúkat készít.

MAGÉN ISTVÁN

1950-ben született Budapesten. Ismert képzőművész, rendezes publicisztikai tevékenysége mellett elbeszéléseket publikál, könyveket illusztrál. *Isten a fegyvergolyóban* című regényét 2014-ben adta ki a Pont Kiadó.

NAGY ZOPÁN

1973-ban született Gyomán, fotóművészként végzett Budapesten. Több műfajban folytat irodalmi tevékenységet. Számos önálló kiállítása volt, többek között Budapesten, Párizsban, Neubrandenburgban. Legutóbbi, fotográfiáit tartalmazó kötetét kiadónk jelentette meg *Duplex* címmel.

SZAKÁLLAS ZSOLT

1965-ben született Miskolcon; festő, költő. Kötetei: *Fotontej* (2010), *Tükörslukk* (2012), *Görgők háborúja* (2013).

TRICEPS

1955-ben született Nagyikindán. Rendező, performanszművész, író. Az Opál Színház (1993) vezetője, a Szépirók Társaságának (2009) tagja. Kötetei: *Éhségkönyv* (2005), *Nőket néző képek* (Falcsik Marival, 2013), *Semmikor* (2017). Film: *Dada Univerzoom* (Gasner Jánossal, 2008).

WEHNER TIBOR

Író, művészettörténész. 1948-ban született Sopronban. Az ELTE művészettörténet szakán diplomázott. Kutatási területe a 20. századi, illetve a kortárs művészet, különös tekintettel a szobrászatra. Tanulmányai, cikkei hazai és külföldi szakfolyóiratokban jelennek meg. Szépiróként prózai műveket és drámákat ad közre.

WHANDAL SYPORCA

Képző- és performanszművész. A SkhyzoKhyno Studio alapítója, az LI Egyesület, a GLOBAL ART International Project, a Zuriel Waise zenei formáció tagja. Vizuális, performatív és zenei területen alkotott munkái a kísérletezés esedékeségét, töredezettségét és izgalmát is mutatják, melyekben a műfaji határok átjárhatóságát és a technikai eszközök kombinálását alkalmazza. Számos hazai és nemzetközi csoportos kiállításon és fesztiválon vett részt.

magyar
műhely

MAGYAR MŰHELY művészeti folyóirat | Ötvennyolcadik évfolyam | 194. szám - 2020/4

Felelős szerkesztő: Szombati Bálint

Főmunkatárs: L. Simon László

Szerkesztők: Petőcz András, Szkárosi Endre

Olvasószerkesztő: Demus Zsófia

Alapító szerkesztők: Bujdosó Alpár, Nagy Pál, Papp Tibor

A borítón Tóth Gábor: *Itt kinyitni*, intervenció fotón, 70-es évek

A hátsó borítón Gyenes Zsolt - Nagy Ákos: *Audiovizuális munka*, hibrid video-technika, hifi sztereó hang, full HD, H.264, 10:11 perc, 2020

Tördelés: Layout Factory Grafikai Stúdió

Nyomdai munkák: *mondAt Kft.*, www.mondat.hu

Cím/Address: H-1463 Budapest, Pf.: 823, Hungary | Tel./fax: +36-1-321-4757

Kiadja a Magyar Műhely Alapítvány | 1072 Budapest, Akácfa utca 20.

Felelős kiadó: Szombati Bálint

Adószám: 18073946-1-42 | Számlaszám: 10102086-09742602-00000000 | ISSN 0025-0201

Előfizetési díj: 3000 forint/év

Egy szám bolti ára: 800 Ft

M E G J E L E N T

L. Simon László legújabb esszékötete
a Nemzeti Művelődési Intézet gondozásában.

„Erre a könyvre szükség van. Különösen most, amikor egyre dühödtebb támadások érik az országot és a kormányzati irányultságot kifejező felfogásrendet. Amikor a Nyugat szellemi zavarai egyre erőteljesebben törnek ránk, s ehhez hazai szövetségeseket is szereznek. Szükség van vezető kultúrharcosokra e nem lekezelendő ellenfelekkel szemben. Egy halódó civilizáció kulturális arculatát láthatjuk a maga sokszor aberrált követeléseiben.

Kellenek tehát az ilyen könyvek és írások. Adjanak biztatást és reményt a kesergőknek is! A szerzótől pedig igényeljük további írásokat, mert minden egymásra rakott betű egyben a nemzet szolgálata is.”

Boross Péter
Magyarország korábbi miniszterelnöke

A kötetben L. SIMON LÁSZLÓ (1972) József Attila-díjas író, országgyűlési képviselő, korábbi államtitkár 2017 és 2020 között született írásaiból, esszéiből, kultúrpolitikai elemzéseiből olvashatnak válogatást.

A kötet 2200 forintos áron megrendelhető:

weben: <https://nmi.hu/kiadvanyok/egyedi-kiadvanyok/> | postán: 6065 Lakitelek, Pf. 53. | e-mailben: szerkesztes@nmi.hu

